

ROSINJAČA

ROSINJAČA

Damir Jurić
Zlatko Bebek

Nakladnik:
Glas Slavonije d.d.

Idejni proces i idejni doprinos pri izradi knjige dala je:
Udruga hrvatskih dragovoljaca Domovinskog rata, Temeljni ogranak "Sv. Rok" Osijek, a u suradnji s Udrugom hrvatskih dragovoljaca Domovinskog rata Temeljnim ogrankom Tvrđa Osijek i Maticom hrvatske ogrankom Osijek

Urednik:
Zlatko Bebek

Autori:
Damir Jurić, Zlatko Bebek

Fotografije:
Ivica Glavaš

Grafički urednik:
Ivar Wershansky

Tisak:
Glas Slavonije d.d. Osijek

Naklada:
500 primjeraka

CIP:
130503009

ISBN:
978-953-7858-01-8

SADRŽAJ

Recenzija	6
Riječ urednika.....	9
Minirana šuma Rosinjača jesen 2010	10
Znak generacije	15
Nada i tjeskoba	20
Budnost i okupljanje.....	23
Počeci rata	26
Osijek u poluopsadi	31
Snage na bojišnici	38
Šuma Rosinjača 5. prosinca	42
Veliki prasak.....	45
Izvlačenje.....	55
Bruno Zorica Zulu	61
Mladen Milkolčević Padobranac.....	62
Eduard Bakarec.....	63
Poginuli.....	64
Epilog.....	73
Zahvale	74

RECENZIJA

ROSINJAČA: toponim i povjesnica ratnoga stradanja

Hrvatska izdavačka scena bogatija je za još jednu knjigu čiji sadržaj tematizira Domovinski rat, ali usredotočene percepcije isključivo samo na jednu obrambenu bitku s moralnom vertikalom, koja je subjekt u kontekstu ratne osječke kronike 1991. godine. Knjiga Rosinjača može poslužiti za predložak scenariju igranog filma, s jedinstvenim autentičnim dokumentarnim scenama Maria Romulića. Uknjiženi diskurz temelji se isključivo na svjedočenjima o dvama događajima: herojskom tragičnomu stradanju 16 osječkih dragovoljaca u šumi Rosinjača 5. prosinca 1991. godine te sjajno isplaniranoj i provedenoj akciji izvlačenja poginulih hrvatskih branitelja, kako bi ih njihovi najmiliji dostojanstveno sahranili. Pred nama je, 21 godinu poslije, „krvava i ponosna Rosinjača“ zahvaljujući zauzetosti osječkog ogranka Udruge hrvatskih dragovoljaca Domovinskoga rata „Sveti Rok“ predvođenim Zlatkom Bebekom, koji je urednik i uz Damira Jurića, suautor tiskovine.

Rosinjača, naziv topolika u prigradskom dijelu Osijeka, je do 1991. poznata užemu krugu ljudi, a poslije 5. prosinca ovaj branjeni bedem na hrvatskim položajima (isturen prema kotama vojno nadmoćnijeg neprijatelja u okupiranoj Tenji) postaje toponim i povjesnica ratnoga stradanja, pa danas imamo i nadvožnjak Rosinjača kojim se iz južnog dijela Osijeka stiže u prigradsko naselje Tenju i udaljenu šumicu. Rosinjaču su ispričali Damir Jurić i Zlatko Bebek na 80 stranica istoimene tiskovine u 14 poglavlja, uključujući troja naslovljena svjedočenja i memento za poginulu šesnaesticu. Ova tiskovina jest memento, šutnja koja govori.

Riječju urednika, Zlatko Bebek ukazuje kako „upravo ova knjiga šalje poruku da se moramo suočiti sami sa sobom i pitati se: Poštujemo li ovu žrtvu?“

U 1. poglavlju „Minirana šuma Rosinjača, Jesen 2010.“, otkriva se povod prvoga poratnoga pohoda šumi Rosinjača – snimanje dokumentarnoga filma u prosincu 2010., dovođenje snimateljske ekipe do šume koja nije posve sigurna za kretanje jer je „sumnjivo minsko područje“. Hrabrost i ludost provjeravaju teren šipražja, opasne šikare s prijetećim, možda, zaostalim minsko-eksplozivnim sredstvima. Petorka dragovoljaca: Winnetou, Glava, Žiža, Marko Kovač i Bebek upuštaju se u avanturu provjere terena 19 godina poslije u posječenoj podivljaloj šumi gdje je 1991. bila borbena linija, rovom povezani bunker. Marko uvodi u potresnu životnu priču: „Tu, tu su poginuli Babaja i Stjepanović!“ Petorka osjeća muk srca gazeći na svetom tlu. Bebek priznaje: „Lagano me prožimlju trnci

pri pomisli da stojim na mjestu natopljenom krvlju heroja.“ Sveto mjesto, kao i tisuće drugih u hrvatskoj domovinskoj povjesnici. Potresna misao zasvijetli s začudnim pitanjem šumi zašto je odjednom pijetetno nijema: je li to htio Bog, sudbina, poginuli prijatelji ili Mihajlova (Pelegrin) duša koju šuma čuva skrivajući? I Bebek posvješćuje tijekom događaja: „Tog je trenutka začeta knjiga Rosinjača.“ Eros stvaranja je pokrenut i evo tu je pred nama! Šuma je, tada, šutjela, a onda je oživjela. Poput ponovnoga rađanja iza križnoga puta.

U 2. poglavlju „Znak generacija“ autor Jurić sociološki nudi pregled kretanja političkih zbivanja i bivanja, najavljujući primjene 90-tih. „Nada i tjeskoba“, 3. poglavlje, intimno opisuje kraj 80-tih godina prošloga stoljeća koje Jurić ocjenjuje nadom i tjeskobom. Nabroja kako su promjene počele od demokratskih izbora u Hrvatskoj, sljedno je barbarski iznenadila „balvan revolucija“ barikadama u Kninu, dok Srbi traže razlog oružanoj pobuni, a vijesti nižu krvoproliće na krvavi Uskrs, Borovo 2. svibnja 1991., osnivanje Zbora narodne garde i Jurić proročki kaže: „Povijest je postavila scenu, ali njezini akteri još ne znaju da će uskoro njihovi životi doživjeti dramatični obrat.“ U knjizi slijedimo priloženu fotodokumentaciju prijerača i Domovinskoga rata.

U 4. poglavlju „Budnost i okupljanje“ autor podsjeća na ustroj zametaka obrane pri mjesnim zajednicama (kasnije mjesnim odborima koje su danas gradske četvrti) sa nenaoružanim postrojbama, ustroj Narodne zaštite, povijesni 28. lipanj 1991. kada je osnovana legendarna osječka 106. brigada Hrvatske vojske, organiziranje obrane pri MZ „Adela Pavošević“ (poslije MO „Sveti Rok“). Ivan Katarinić svjedoči (24. str.) kako je 3. svibnja '91. bilo 107 dragovoljaca, a netom poslije 300 osoba na raspolaganju u 24-satnim dežurstvima, dok Civilnu zaštitu vodi Miroslav Julejev, Kruno Pandžić..., a tu je i Interventni vod pod zapovjedništvom Želimira Meštovića. Dakako, tu su dragovoljci u MZ tada vladajuće Hrvatske demokratske zajednice i obični hrvatski domoljubi spremni za obranu svog doma, ulice, četvrti, grada, domovine! „Svaka pogibelj ujedinjuje ljude, a ona smrtna ujedinjuje ih najviše.“ Na žalost, to je posvjedočeno. Suprotstavljeni arogantnoj sili, pristranoj JNA i velikosprskom nacionalizmu ujedinili se školski prijatelji i susjedi u duhu otpora, jedinstveni u obrani Hrvatske. I slijedi ratna kronika od prvoga bombardiranja Juga 2 do prizora vreća s pijeskom na ulicama ispred prozora i vrata objekata. U 5. poglavlju „Prizori rata“ slijedi 13. rujna, krvavi datum kojeg pamte Osječani jer je grad tijekom trodnevlja bombardiran sa zemlje i iz zraka. Unakažen je grad na prvoj liniji obrane, grad je bojišnica! Unatoč svemu, opskrba je besprijeekorna, podsjeća autor koji kaže: „Osijek je bojno polje... Neprijatelj je bombardirao da bi terorizirao stanovništvo.“ U toj opreci, povijesnoj i literarnoj, između razaranja i žrtvovanja, uzdignut je ponos.

I Osječani se sjećaju ratnih dana „gotovo sa sjetom“. Zašto? Zato što se tada darovalo

najbolje od sebe! Sebedarje u solidarnosti, naspram smrtonosnih granata, zajedništvo bez socijalnih i inih podjela pobjeđivalo je na moralnoj razini. „Svi su vjerovali u pravednost cilja, obrana svoga grada i zemlje kičma je obrane Hrvatske, sazdana na temelju srca, puno manje na bazi naoružanja, vojnih strategija i organizacije“. I autor, kao i poratni stratezi, tvrdi: „Manjak naoružanja, organizacije i iskustva mogao se nadoknaditi samo dodatnom žrtvom.“ I tu stupaju dragovoljci u Osijeku u poluopsadi. Najdomoljubniji, najhrabriji su ostali u svom gradu. „Snaga na bojišnici“ naziv je 7. poglavlja koje otkriva nesrazmjer vojnoga naoružanja neprijatelja naspram hrvatskog obrambenog otpora. U 8. poglavlju „Šuma Rosinjača 5. prosinca“ pojašnjen je toponim šume Rosinjača, položaji hrvatskih snaga 1991. i slijede nadragocjenija svjedočanstva: Tihomir Čuljak, govori o nadležnosti dragovoljačkih vodova; Željko Stipanović-Šipac o osjećaju krivnje (Milas); Ljubomir Bunić; Marko Kovač upozorava „ne uzvraćati na provokacije“. U 9. poglavlju „Veliki prasak“ nižu se svjedočenja i opisuje napad (50.str.) na hrvatske položaje u šumi Rosinjača,. Svjedočanstva svjedoka ratne kronologije su najdragocjenije vrelo ove knjige: Zdenko Žižanović, Robert Šafar, Nazif Redžić, Željko Stjepanović, Roberto Bašić, Goran Pelegrin, Davor Jukić-Grga, Tihomir Čuljak, Embrešić... U 10. poglavlju „Izvlačenje“ opisan je petak, 13. prosinca (str. 66.) u kojemu Padobranac Mladen Mikolčević, pripadnik bojne „Frankopan“ i dragovoljci 106. brigade HV-a kreću u herojski pothvat podjednako zahtjevan i emocionalan, a s njima je HRT-ov snimatelj Mario Romulić, koji ovjekovječuje ratnu antologijsku tragediju u Osijeku. I svjedok Nedjeljko Mlinarević potresno kazuje kako su se suborci borili do zadnjeg metka; Zvonimir Kovač opisuje smrznuta tijela, Padobranac dušom i srcem vojnika stiješnjen je istinom, umjesto 16, nađeno 15 tijela poginulih – Mihajlo Pelegrin je poginuo u ispomoći i do danas nisu ekshumirani njegovi posmrtni ostaci; Mario Romulić kadrira potresnu povijest, „kao u nekoj noćnoj mori“ (63.). I slijede sudionici, popis poginulih hrvatskih branitelja i „Epilog“.

„Onakav si, kakva ti je ljubav“ (sv. Augustin) svojevremeno je ustvrdio svetac, a naši ratni heroji potvrdiše kako je Hrvatska začeta ljubavlju čiji odraz treba živjeti u novim naraštajima. Prepoznamo li sebe u tom zalogu? Ova je knjiga na najboljem putu to posvjedočiti.

Nevenka Špoljarić, prof.

Zlatko Bebek

RIJEČ UREDNIKA

U svijetu su se ratovi vodili iz različitih interesa. Međutim, naš Domovinski rat se vodio zbog najsvetijih ideala- demokracije i slobode. I sam sam kao dragovoljac Domovinskog rata dao svoj doprinos u borbi protiv totalitarizma. Dragi Bog i sudbina su htjeli da preživim za razliku od mnogih, uključujući i 16 prijatelja i suboraca koji su poginuli na prvoj crti obrane moga grada Osijeka 5. prosinca 1991.g. u šumi Rosinjača.

Njihova žrtva zadužila je cijeli naš hrvatski narod i dala mu povijesnu šansu da si sam stvara i gradi prosperitet, blagostanje i sreću. Da li to činimo ili smo ih možda iz tko zna kojih razloga iznevjerili? Upravo ova knjiga šalje poruku da se moramo suočiti sami sa sobom i pitati se da li uistinu poštujemo ovu žrtvu, jesmo li učinili sve što je trebalo i što smo mogli? Činimo li doista sve da ih ne iznevjerimo? Naši poginuli ratnici dali su maksimum onoga što se može dati za svoj narod - život. A mi? Koliko ćemo još dugo biti pod njihovom moralnom hipotekom? Dok im god ne vratimo naš ovozemaljski dug, da uistinu uživamo pravu slobodu, demokraciju i blagostanje, do tada nećemo moći reći da su stvari postavljene na svoje mjesto i da je cilj ispunjen.

MINIRANA ŠUMA ROSINJAČA JESEN 2010.

Krajem kolovoza 2010. dobili smo obavijest od HRT-e da su prihvatili naš prijedlog o snimanju dokumentarnog filma Rosinjača te da naš Ogranak mora pribaviti sav materijal koji imamo te, naravno, pružiti svu potrebnu pomoć tijekom snimanja. Snimanje je zakazano za početak prosinca 2010.

Između ostalog, morali smo dovesti snimateljsku ekipu do šume Rosinjača u kojoj su poginuli naši prijatelji i suborci. Šuma je označena kao "sumnjivo minsko područje". S obzirom da nikada nisam bio u Rosinjači kontaktirao sam prijatelja, lovca, koji iz razumljivih razloga ne želi da mu se spominje ime, (dao sam mu nadimak Winnetou zato što poznaje svaki metar šume) s zamolbom da me dovede do ruba šume. S nama je išao i Ivica Glavaš (Glava) koji bez foto aparata ne ide ni spavati.

Došli smo do ruba šume i naišli na tablu MINIRANO.

Winnetou nas je uvjeravao da je on osobno prošao veliki dio šume s pipalicom spravom za detektiranje mina i da jamči, da tamo gdje nas on provede, posve sigurno nema mina. Obećao je da će nas, ako smo voljni, odvesti u šumu do bunkera koje su držali i gdje su poginuli naši suborci i prijatelji. Čovjek se može zapitati zašto ulazimo u to područje i riskiramo živote, ali valjda zbog velike samo uvjerenosti i neograničenog povjerenja u Winnetoua odradilo je svoje. Winnetou je ozbiljan čovjek, iskusen lovac, prošao sve ratne strahote i svaki dan je u šumi.

Zašto ne vjerovati? Ući ćemo u šumu kud puklo da puklo.

Pogledao sam Glavu i s obzirom da se već dugo poznajemo i surađujemo, zaključujem da isto misli, samo je mirno klimnuo glavom. Bilo mi je lakše kada sam zaključio da nisam samo ja malo "udaren".

Budući da niti ja niti Glava nismo znali gdje su bili položaji naših prijatelja odlučili smo pozvati Zdenka Žižanovića-Žižu i Marka Kovača, sudionike borbe u šumi 05.12.1991., da nam se pridruže u istraživanju.

Prvo što mi je rekao Žiža bilo je: Bebek jel ti znaš da sam jedva izvukao živu glavu 1991. i da sam samohrani otac a sad hoćeš da odem u nebo (kako je samo siguran da će u nebo)? Pristao je. Marko Kovač se uopće nije dvoumio, samo je pogladio brkove i rekao da to bez njega ne može proći Odlučili smo: krećemo!

Šuma Rosinjača je označena kao minski sumnjivo područje

Visoko šipražije uokolo šume

Vegetacija je bila u punoj snazi i morali smo se probijati kroz šipražje da bi došli do šume. Winnetou je ponio mačetu bez koje se ne bi mogli probiti. Puhao je lagani povjetarac, šuma je živjela punim životom sa svojim vidljivim i nevidljivim stanovnicima.

One priče, kada je područje minirano, kada samo pratiš gdje tvoj prethodnik staje a ti trapaš za njim i ne bojiš se, piju vodu samo u filmovima... još kada je ispred mene Žiža koji je visok dva metra i ima skoro duplo dulji korak... U tim trenutcima sam svašta mislio, Bebečino muškarčino (tako sam sebe nazivam kada se kuražim i kada radim nešto za čega se ne stavlja mozak u funkciju), jesili uopće normalan, ali kada vidim da i ova četvorica stenju i napreduju bilo mi je lakše.

U šumi smo.

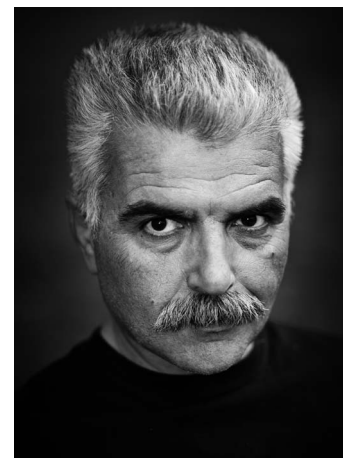
Više mi ne padaju na pamet ludorije kojima sam sam sebe hrabrio.

Žiža i Marko zaključuju da je veliki dio šume posječen, a Winnetou nam govori da je za vrijeme rata Arkan imao radni vod Hrvata, koji su, između ostalih poslova, morali sjeći šumu pod prijetnjom smrti, a trupci su završili na srpskom tržištu.

Imajući u vidu da je šuma bez kontrole devetnaest godina i da je doslovce podivljala, orijentirati se u njoj bilo je pravo umijeće. I Žiži i Marku osnovno je bilo naći rov koji se prostirao duž borbene linije i u kojem su se nalazili bunker.

Rov je napokon pronađen, međutim, da mi dečki nisu skrenuli pažnju na njega, nikada ne bih to sam zaključio. Šuma je odradila svoje, sve je zaraslo u gustu šikaru i primjećuje se lagana uvala kojoj ne vidim kraj. Pojašnjavaju da je borbena crta bila stotinjak metara od ruba šume i rovovima su bili povezani svi bunker. Ima smisla jer je šuma na početku bila iznimno rijetka, pristup tenkovima i oklopnim vozilima je bio onemogućen. Napetost je vidno porasla. Nailazimo na srušene trule trupce, a dečki pojašnjavaju da je to djelo tenkova.

Zastajemo, naišli smo na ostatke bunkera. Marko i Žiža se lagano probijaju gledajući prema bunkeru a ja imam osjećaj kao da se približavaju nekoj svetinji. Lica su im se promijenila i dobila nekakav čudan izraz, koji nikada prije nisam vidio kod njih, a poznajem ih od malena. Odjednom je Marko kleknuo i prozborio neobičnim glasom: tu, tu su poginuli Babaja i Stjepanović. Muk. Čujem samo kako mi srce lupa. Bože dragi, pa ni lišće na drveću više ne treperi. Da li je za trenutak zamro život u šumi ili mi se čini? Daje li šuma počast poginulim ratnicima? Ne čuju se uobičajeni šumski zvukovi. Gdje su ptice? I one su prestale pjevati,

Ivica Glavaš

Bebek se probija kroz raslinje

Šuma je podivljala...

nema ni čagljeva, vjeverica, divljih svinja... Vrijeme je stalo.
Ne mičemo se.

Što li sada misle Žiža i Marko? Čuju li možda grmljavinu tenkova, zlokobno i pogibeljno štekatanje strojnica, osjete li miris baruta i svježeh krvi, prolazi li im kroz glavu užas i strahote koje su proživjeli? Kakve su slike pred očima ovih hrabrih dečki to samo oni znaju.
Lagano me prožimaju trnci pri pomisli da stojim na mjestu natopljenom krvlju heroja.

Sada znam zašto sam morao ući u šumu i doći do ovog svetog mjesta. Da li je to htio Bog, ili sudbina, možda naši poginuli prijatelji, ili Mihajlova duša, koju šuma još čuva i skriva... ne znam, samo znam da je tog trenutka začeta knjiga Rosinjača.

Izlazimo iz šume svako sa svojim mislima. Primjećujem da povjetarac opet puše, ptice cvrkuću, životinje tumaraju u potrazi za hranom. Šuma je ponovno oživjela.
Sjetim se Žižin riječi: "Mi možemo oprostiti krvnicima, a hoće li im šuma oprostiti?"

Tekst napisao Zlatko Bebek

Ostaci bunkera

ZNAK GENERACIJE

Svaka generacija ima svoje sjećanje, simbole i zajednička mjesta koja baš tom naraštaju imaju posebno značenje. Oni rođeni četrdesetih godina odlazili su na plesnjake u klubove koji su za generacije iz pedesetih ili šezdesetih bili nepoznati ili ugasle zvijezde; za njih je pak Korzo bio kultno i nezaobilazno mjesto, a samo legenda za one ponikle osamdesetih ili devedesetih. Svaka je generacija slušala svoju glazbu, imala svoje glazbene ili sportske idole i bila obilježena specifičnom atmosferom, jedinstvenom za nju i neprepoznatljivom svima onima rođenim prije ili kasnije od nje.

Baš kao što je jedinstven i neponovljiv svaki čovjek, tako je i svaki naraštaj priča za sebe – stvara nove vrijednosti i senzibilitete ali one nestaju skupa s njim, tek djelomice bivaju prenesenima nasljednicima i potomcima. Starije su generacije bile obilježene ratom, siromaštvom i nestabilnim prilikama i kolikogod se oni mlađi nastojali uživjeti u to doba nekako im to nije uspijevalo. Oni koji su svjetlo dana ugledali u ratu ili prvim poratnim godinama punom su se snagom bacili u nove trendove koje je donijela rock kultura te su tako izgradili duboki ponor spram svojih roditelja. Naraštaji pak iz šezdesetih i sedamdesetih godina odrastali su u relativno prosperitetnom i izvjesnom svijetu, gdje se nije puno toga događalo izvan ustaljenih i predvidivih korita. Na neki su način zavidjeli onim malo starijim koji su uživali u „ludim šezdesetim“ godinama, prepunim događanjima i novitetima. No gotovo su svi vjerovali da je svijet u kojemu žive čvrst, stabilan, organiziran i predvidiv, te da je unatoč svim evidentnim manama koje je imao u osnovi upravljen ka boljitku. Tek će kasnije, tijekom osamdesetih godina, većina ljudi uvidjeti da tu nešto ne štima i da nestabilne nisu samo cijene. Tada će se razviti kritički, čak i cinički duh, a krizu i oskudicu ublažit će more viceva i dosjetki o političkom i gospodarskom sustavu.

Koncem osamdesetih godina, međutim, šalu počinje zamjenjivati tjeskoba jer su se crni, opasni oblaci nadvili nad svijetom, i ništa više od onoga što smo znali nije izgledalo čvrsto i stabilno. Rijetki su bili oni koji su tada mogli naslutiti do kojih će se granica stvari pogoršavati, većina je ljudi nastavila gledati svoja posla, odrastati i obrazovati se, ili raditi i rješavati egzistencijalne probleme. No, turbulencije su bile već tu i naraštaji koji su se školovali ili tek zapošljavali osjetit će njihove najžešće udare.

Rađao se novi svijet, do tada nepoznat svima osim najstarijim sugrađanima koji su se sjećali kapitalizma i demokracije iz predratne Jugoslavije, sa privatnim vlasništvom, tržištem, burzama i dionicama, mnoštvom stranaka, pokreta i udruga. Stariji su gledali u čudu, pozdravljajući promjene ali istodobno brinući o svojim šansama u novoj igri; mlađi su pak, kako im to i priliči, znatiželjno i hrabro počeli misliti i raditi u skladu s novim standardima, neopterećeni starim iskustvima i shemama.

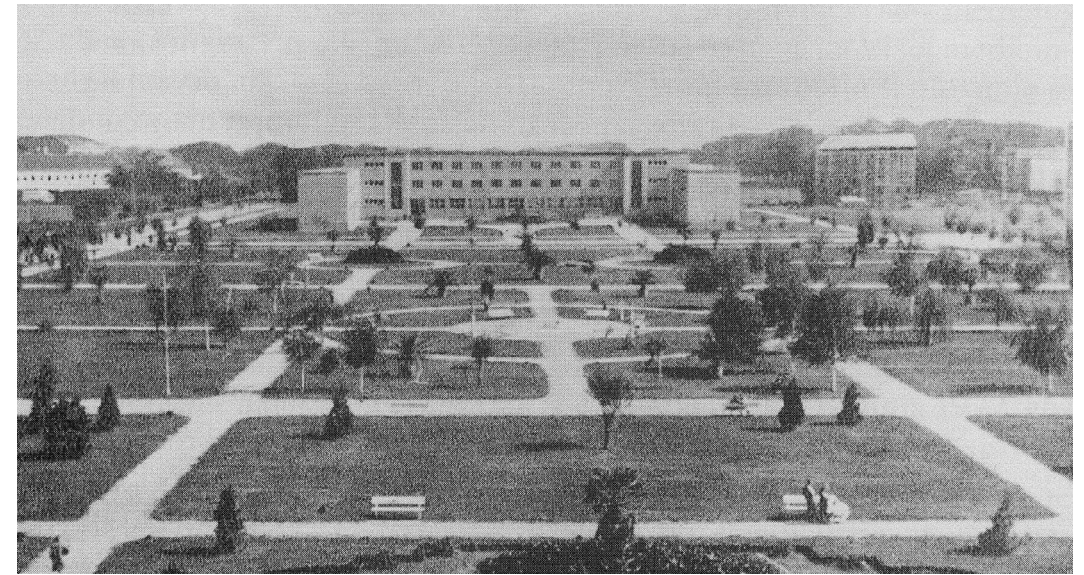
Tranzicija međutim nije bila laka, za razliku od većine država nekadašnjeg rigidnog istočnog bloka Jugoslavija je, nažalost, imala jednu retrogradnu, reakcionarnu frakciju, utaborenu u Beogradu i do zuba naoružanu. Dok su beskrvne revolucije od Baltika do Crnog mora (s iznimkom Rumunjske) smjenjivale svoje ostarjele i ridikulozne diktatore, na prostorima socijalističke Jugoslavije stare su snage mijenjale kapute pa su od zagriženih komunista postajali ekstremnim nacionalistima. Na raspolaganju im je bio sav represivni i propagandni aparat staroga režima koji su iskoristili do krajnosti, te uz njegovu pomoć izvršili masovnu nacionalističku mobilizaciju.

Današnji trg Ante Starčevića koncem 19. stoljeća

Doba prije hladnjaka - vađenje leda iz Drave

Novi Osijek na negdašnjem vojnom terenu oko Tvrđe

Sjenjak 70'tih godina 20. stoljeća

Druge republike federalne Jugoslavije bile su zastrašene ovim divljanjem srpskog nacionalizma, a svijet je bio zabavljen i preokupiran velikim promjenama. Jugoslavija je nestankom blokvske podjele izgubila na važnosti i događaji u njoj prestali su zanimati europsku i svjetsku javnost. Tek je tu i tamo pokoji diplomat pozvao na očuvanje trezvenosti i zagovarao mirno rješenje problema.

U Beogradu se rađalo zlo, ali rijetko je tko tada mogao predvidjeti do kojih će se dubina ono izdubiti. Nikakvo čudo, uostalom. Pa tko bi se bavio politikom, čitanjem između redova i proricanjem budućnosti ako pred njim stoji život, ako se školuje, zaljubljuje ili je tek zasnovao obitelj? Ogromna većina ljudi bavi se svojim poslom i ne razmišlja o tijekovima povijesti, nemajući vremena da od problema svakodnevice još i razglabaju o mogućem nepovoljnom ili čak katastrofalnom razvoju situacije. Nitko stoga nije mogao biti spreman za ono što će naići, taman i da se pripremao. A pripremao se nije.

Jedna će generacija, međutim, ostati trajno obilježena iskustvom koje je zajednički proživjela. Trauma toga iskustva bit će tolika da će sve ono što mu je prethodilo ili ga je slijedilo izbljedjeti.

Kulturno mjesto provoda Osječana - Čingi lingi čarda

NADA I TJESKOBA

Sve se odvijalo brzo i neočekivano i pri tomu izgledalo je normalno i logično mada samo nekoliko mjeseci ranije to nitko nije mogao zamisliti ni u snu. Svjetski i europski poredak uspostavljen na Jalti 1945. odjednom je pao, nakon gotovo 45 godina djelovanja. Koncem 1989. srušen je berlinski zid, a mnogi komunistički režimi šaptom padoše, iako su bili naoružani do zuba, odlično opremljeni svim represivnim tehnologijama i štićeni od stotina tisuća ako ne i milijuna agenata i doušnika. Svijet je bio u čudu, a žitelji zemalja oslobođenih od totalitarizma nisu mogli povjerovati da im se sreća napokon osmjehnula i to bez ispaljenog metka, gotovo bez ikakvih žrtava i žestokih sukoba. Kao da su se sami vlastodršci umorili od vlastitih laži i odlučili da se i sami okušaju u biznisu, zabave u diznjevskim parkovima i tumaraju velikim trgovačkim centrima.

I u Hrvatskoj su se događaji odvijali velikom brzinom a svaki je dan koncem osamdesetih godina donosio barem poneku nezamislivu izjavu ili događaj. Nažalost, u zemljama bivše Jugoslavije strah nije nestajao kao u njihovim do tada nesretnim istočnoeuropskim susjedima, nego se samo zamijenio: strah od klasične komunističke države ustuknuo je pred strahom od razularenog nacionalizma, gotovo fašističkih razmjera. Za Hrvatsku, očigledno, još nije došlo vrijeme da se vrati normalnosti i izvuče ispod teškog pokrova tragičnog dvadesetog stoljeća.

Kraj osamdesetih godina obilježile su podjednako nada i tjeskoba, pa je danas, ovisno o vijestima, prevladalo jedno, a već sutra drugo raspoloženje. Srećom, bujica dobrih vijesti iz Europe 1989. godine provalila je i u Jugoslaviju i pomela zadnje konzervativce i kočničare, branitelje staroga sistema. Osnovane su mnoge stranke a mjesec svibanj donio je Hrvatskoj prve slobodne izbore nakon više od pola stoljeća. Bio je to vrhunac, provalile su na svjetlo dana mnoge potisnute emocije i ideje, čitali su se intervjui sa desecima nekoć prešućenih političkih i kulturnih aktera, tiskale knjige; htjelo se u nekoliko mjeseci nadoknaditi više desetljeća ograničenja i šutnje. Možda je razlog tomu bila podsvjesna nevjerica da dobre stvari mogu potrajati - što se tako često znalo dogoditi - i da nužno slijedi novo stezanje.

Vrijedilo je to i za nove ekonomske slobode, mnogi su se odlučili okušati u poduzetništvu, pokrenuti poslove, uvećati dohotke. Čitali su nove knjige i učili o novim terminima o kojima im samoupravni socijalizam nije ništa rekao. Građani Hrvatske bili su naprosto dio opće plime zadovoljstva koja se valjala od Baltika do Jadrana pa sve do Vladivostoka.

Nažalost, euforija je bila kratkoga daha, sasvim u skladu sa starim kozmičkim redom da nakon čaše meda slijedi čaša žuči. Loše su vijesti počele pristizati već toga ljeta, nekakve su se barikade pojavile oko Knina i prouzročile probleme brojnim turistima koji su se vraćali s ljetovanja. Nije isprva bilo jasno tko je barikade postavio i što ti ljudi hoće. Čemu ometanje prometa i nanošenje šteta gospodarstvu kada je nastupila demokracija i svi se zahtjevi mogu rješavati na mirni i racionalni način? Javnost je s velikom teškoćom pokušavala shvatiti zahtjeve graditelja barikada, činilo se da ni njima samima nije baš jasno što doista žele. No, propagandni stroj iz Beograda širio je i produbljavao zahtjeve te stalno podizao tenzije; tražila se autonomija za područja u Hrvatskoj nastanjena Srbima, pravo veta u institucijama i slično, ali je iza formalnih traženja rasla sve zlokobnija slutnja da se radi o nečem drugom i da se zapravo traži razlog za sukob.

Zabrinutost je rasla kako su balvani ustrajavali i pojavljivali se na sve većem broju mjesta, ali ona još nije bila pretjerana, činilo se da je sve to dio nekakve igre, glupe i besmislene, ali valjda to tako mora biti. Istodobno su trajali razgovori „šestorice“ poglavara jugoslavenskih republika, koji se nikako nisu uspijevali dogovoriti o preustroju federalne države, njezinoj konfederalnoj inačici ili pak rastrojavanju, ali, dok su razgovarali, malo je tko mogao povjerovati da će se ti ljudi sučeliti i u oružanim bitkama.

Život se nastavljao i do proljeća 1991. političke trzavice nisu bile smrtno ozbiljne, odnosno nije bilo žrtava. Međutim na Uskrs te godine dogodio se prvi oružani sukob sa smrtnim posljedicama i tada je postalo jasno da stvari izmiču kontroli i da se mogu razvijati prema najlošijem scenariju. I kada se činilo da smo dotaknuli dno događaji su pokazali da streme ka gorjoj od najgore moguće varijante i da nam u skoroj budućnosti predstoji krvoproliće. Prijelomni trenutak zbilo se 2. svibnja u Borovu kada je masakrirano dvanaest policajaca i kada je postalo jasno da bune nisu samo stvar nekih usijanih glava na jugu - i da se to ne može dogoditi u staloženoj Slavoniji - već da je riječ o dobro osmišljenom i brutalno provedenom planu koji ne ovisi o ponašanju ljudi na terenu nego je zadat i zapovijeden. Svega godinu dana od slobodnih izbora i nestanka totalitarnog sustava građani Hrvatske bili su suočeni s neposrednom opasnošću rata i terorizma. Tih kasnoproljetnih i ljetnih dana mnogi se ljudi javljaju u novoosnovane stožere, grupe budnosti i prve postrojbe policije i Zbora narodne garde. Njihova će sudbina za svega nekoliko mjeseci biti čvrsto povezana i testirana na najžešći mogući način. Povijest je postavila scenu ali njezini akteri još ne znaju da će uskoro njihovi životi doživjeti dramatični obrat.

BUDNOST I OKUPLJANJE

Sredinom 1991. sutrašnjica je postajala sve neizvjesnijom

*Kobni 2. svibnja 1991. u Borovu Selu,
Foto G. Pichler (Večernji list)*

Nakon borovske katastrofe svi su građani postali oprezniji i spontano su se, ponekad čak i mimo naloga državnih organa, počeli okupljati i organizirati, uglavnom po mjesnim odborima. Svi su osječki mjesni odbori ustanovili dežurstva i organizirali redovite sastanke, a uskoro je počelo i uspostavljanje zametaka budućih stožera i postrojbi, naravno još uvijek nenaoružanih.

Prvo je to imalo formu Narodne zaštite a tek dva mjeseca kasnije osnivaju se i prve postrojbe Zbora narodne garde. Tako je 28. lipnja 1991. ustrojena glasovita osječka 106. brigada. Tijekom ljetnih mjeseci taj je rad postao ubrzan, čak i živčan, jer se uslijed stalno nadolazećih uznemirujućih vijesti iz cijele Hrvatske shvatilo da ponestaje vremena i da se kasni u pripremama za otpor nadolazećoj i sada posve izvjesnoj agresiji. U mjesnoj zajednici „Adela Pavošević“ kako se u to vrijeme zvao Sv. Rok, već 3. svibnja počinju djelovati zameci Narodne zaštite, sjeća se jedan od prvih organizatora Ivan Katarinić: „U prvim tjednima, dok sam ja još vodio evidenciju, javilo se 107 ljudi, a kasnije je bilo preko 300 ljudi. Organizirali smo 24-satna dežurstva, patrole, čuvanje značajnih objekata. Patrole su kasnije bile naoružane, prvo pištoljima i lovačkim karabinima, poslije i „tandžarama“, puškama M-48. Jedan od najvažnijih objekata koji smo čuvali bio je Vodovod. Organizirali smo tada čišćenje šipražja oko pruge u neposrednoj blizini Vodovoda, jer se otuda svatko mogao prikristi. Posvuda po četvrti tražili smo bunare za slučaj potrebe za alternativom gradskom vodovodu. Također, dali smo naloge za čišćenje podruma, postavljanje vreća na podruma okna. Na autobusnim stajalištima smo također postavili vreće s pijeskom, da se putnici imaju gdje skloniti u slučaju napada. Brinuli smo se i za zdravstvenu stanicu „Drava“ a naše su patrole tamo ubrzo naišle i na vojnike JNA, pod punom opremom. Bilo je to svakako zbog velikog broja oficira koji su živjeli u okolnim zgradama. U četvrti se ustrojava i Civilna zaštita koju u početku vodi Miroslav Lujev a potom Kruno Pandžić, u sklopu koje se organiziraju razni ubrzani tečajevi a stanovništvo podsjeća na postupanje u slučaju uzbune, razne tipove sirena i tome slično. Četvorica pripadnika Civilne zaštite ranjena su tijekom bombardiranja jer su bili na ulici, odnosno na krovovima. Civilna je zaštita pomagala prilikom popravljivanja krovova naših sugrađana, neposredno nakon što su oštećeni.

Kada je JNA počela s provokativnim vožnjama kroz grad, a pogotovu nakon poznatog slučaja crvenog fiće, u svim su se četvrtima počeli praviti i molotovljevi kokteli. Naoružanje je počelo pristizati a pojavio se i Interventni vod pod zapovjedništvom Želimira Meštovića.

U mjesne su se odbore javili obični ljudi, žitelji gradskih četvrti, radnici, službenici, studenti pa i srednjoškolci, često i čitave obitelji. Neki su od njih i ranije bili politički aktivni, uglavnom članovi vladajuće Hrvatske demokratske zajednice, ali su u ljeto počeli masovno pristizati i članovi drugih političkih stranaka i oni koji s politikom nisu imali nikakve veze. U tim su odlučnim trenucima sve političke i svjetonazorske razlike ubrzano blijedile i zajednica je postajala sve homogenijom i jednodušnijom. Svaka pogibelj ujedinjuje ljude a ona smrtna ujedinjuje ih najviše. Više nije bilo razlika u procjenama situacije, svi su osjećali da su postali metama jednog arogantnog, nasilnog i nepravdnog projekta.

Tako su se u mjesnim odborima susreli susjedi koji se prije toga nisu viđali, školski prijatelji koji su godinama prije izgubili svaki kontakt, društveno aktivni i oni povučeni, introvertni građani. Bilo je tamo ljudi s vojnim iskustvom iz JNA ili Teritorijalne obrane kao i onih koji zbog raznih razloga nisu služili vojsku, našlo se dobrih organizatora, prirodnih vođa, stručnjaka raznih tehničkih struka. Nakon što su se ljudi međusobno bolje upoznali shvatili su da situacija nije baš toliko očajna kakvom se činila i da ima načina da se odgovori čak i tako ogromnoj sili koja je prijetila, ponajprije od svega prepoznali su jedni u drugima odlučnost i nesalomljivost. Našlo se tu i nešto naoružanja, od lovačkog pa do pješačkog koje je polako počelo pristizati, sredstava veze, mapa, vozila... Ipak, ono što je okupljene građane najviše osokolilo bilo je raspoloženje, pravi duh otpora i spremnost da se ne odstupi ni pred kakvom prijetnjom. Svi oni koje je razbjesnila bahatost srpskog nacionalizma i pristranost JNA shvatili su da nisu sami i da praktično svi njihovi susjedi misle isto i osjećaju na sličan način. Suprotstavljanje takvom bezobraznom huliganstvu i nasilništvu bila je stvar osnovne ljudske časti i građanske hrabrosti. Svi su bili zapanjeni jednodušnošću i spremnošću na žrtvu koju su susreli i to je silno podiglo moral i vjeru da je obrana demokratske Hrvatske ne samo pravedna nego i moguća, da će se u predstojećem sukobu pobijediti, bez obzira koliko to u ljeto 1991. izgledalo nezamislivo.

Iako se život naizgled redovno odvijao napetost je bila visoka a huk rata se sve bolje čuo i u Osijeku. Barikade su se pojavljivale na novim mjestima, neka su sela bila odsječena, obračuni su se množili u Dalmaciji, Banovini, Kordunu, zapadnoj Slavoniji. Slijedili su Baranja, Dalj, mjesta oko Vinkovaca...

Prve mine iz pravca Tenje pale su već na Jug 2 i ostavile prepoznatljivi otisak na asfaltu i fasadama, upotpunjen slomljenim prozorima i rasturenim roletama. Neprijatelj je u znatnoj mjeri uspio i zatrovati atmosferu u zemlji i u gradu, ljudi su se na ulicama i u poduzećima počeli podozrivo gledati, sumnjajući da oni drugi znaju više i pletu paklene planove, načela su se dugogodišnja prijateljstva, prekidale poslovne, ponekad i bračne veze.

Vreće s pijeskom na glavnom gradskom trgu

POČECI RATA

Prosvjedi i demonstracije bile su česte na osječkim ulicama, ali se sve više osjećala nemoć i nemogućnost da se puzajuća agresija zaustavi pozivanjem na činjenice i zdravi razum. Tijekom rujna okružena je većina vojarni na tlu Republike Hrvatske, pa tako i one osječke, napose takozvana Crvena i Bijela. Noću su se čuli pucnjevi a živci su bili sve tanji. Osječki je rat – ako se tako može nazvati – započeo punom snagom u petak 13. rujna 1991. bjesomučnim bombardiranjem grada iz pravca Tenje, Bijelog Brda i Baranje, tada već čvrsto u agresorskim rukama. Prijetnja koja je tog jutra stigla na faks gradskoga poglavarstva da će se po gradu udariti svom snagom ako se ne podigne blokada vojarni ostvarila se u 18 sati. Čak su i najzlokobniji pesimisti bili iznenađeni žestinom i bestijalnošću bombardiranja, koje uopće nije vodilo računa o tomu jesu li u pitanju vojni ili civilni ciljevi (ako se o vojnim ciljevima u tom trenutku uopće može govoriti). Bombardiranje je ujednačenom silinom potrajalo dvanaestak sati, a onda su zgroženi i šokirani Osječani provirili kroz prozore i okna da bi ugledali svoj voljeni grad unakažen i teško oštećen, s požarima koji su gdjegod još uvijek tinjali. Možda ih je još više iznenadilo to što grad još uvijek stoji, što zgrade nisu srušene do temelja, parkovi izgorjeli i što se po ulicama još uvijek može voziti. Nakon uragana iz raznih vrsta topova i minobacača mnogi nisu vjerovali da je ostao kamen na kamenu i da sve iznad njihovih podruma nije pretvoreno u prah i pepeo.

Ali, ne samo da je grad još stajao, stajali su i njegovi građani. Nakon prvog šoka odlučnost da se grad obrani bila je veća no ikada. Svi su znali da sada više nema povratka, može se ići samo naprijed. Osijek je ušao u rat, praktično kolektivno, sa svim svojim građanima bez obzira na dob i spol, sa svim svojim zgradama, institucijama i poduzećima – bio je to grad na prvoj crti fronte, tvrđava Osijek.

Ljudi su se, začudo, neobično brzo prilagodili novoj situaciji, potvrđujući onu staru izreku o prirodi ljudskog roda. S lakoćom su napušteni komforni životni uvjeti, uređivali su se podrumi, postavljale vreće s pijeskom uz okna i na frekventnim mjestima u gradu. I dalje su se – u kondicionalu – obavljale dužnosti, išlo se na posao, funkcionirao je javni promet, bilo je struje i vode, opskrba je bila gotovo uobičajena. Struktura potražnje se ipak promijenila, sada su se više tražile šibice i svijeće, baterije, sklopive stolice, farmaceutski proizvodi. Grad je postao tiši jer je smanjen promet, a nova je tišina postala saveznikom ušiju koje su pažljivo osluškivale. Naime, neprijatelj je bio toliko blizu da se jasno moglo čuti ispaljivanje projektila što je pak davalo nekoliko dragocjenih sekundi da se potraži

najbliži zaklon. Osijek je bio bojno polje i iako je u gradu bilo ciljeva koji bi bili vojnoga karaktera, dakle legitimni, neprijatelj je grad bombardirao ne samo zbog toga, već i zbog – ili prije svega! – da bi terorizirao stanovništvo. Cijela opsada grada svoj je glavni smisao imala u izživljavanju nad Osječanima i postizanju što većeg broja žrtava i što težeg razaranja. Stranim je promatračima i analitičarima bilo iznimno teško shvatiti o čemu se radi jer im je takva logika bila nepojmljiva. No rat u Hrvatskoj nije bio razumljiv bez uvođenja u kalkulaciju velikih emocija, bijesa, bezobzirne osvete, izdaje ili osjećaja napuštenosti.

Rat je svakako jedna od najružnijih nuspojava civilizacije, mjesto velikih, nezamislivih patnji, umnogostručenih nepravdi, zločina bez kazne, gaženja svih ljudskih prava, masovnog poništenja humanosti. Ali, paradoksalno, rat je istodobno i vrijeme nesebičnog žrtvovanja, empatije i plemenitosti – kao da očaj situacije gura ljude izvan uobičajenih koridora koji počinjavaju na brižljivoj kalkulaciji vlastitih koristi u slučaju nekog angažmana. I taj fenomen ne prestaje iznenađivati: mnogi se ljudi sjećaju ratnih dana gotovo sa sjetom. Ta gustoća emocija i odbacivanje uobičajene brige za stjecanje materijalnih vrijednosti je ono što će i mnogi Osječani spomenuti prigodom evociranja ratnih uspomena. Osijek je te 1991. bio nevjerojatno čvrst, daleko čvršći nego bi se to usudili pretpostaviti najbolji poznavatelji gradskog mentaliteta. Ljudi nisu čekali ni zapovijedi niti apele već su sami krenuli rješavati probleme i pomagati drugim ljudima i institucijama na najrazličitije moguće načine. Kada je solidarnost izgrađena na takav način onda je postao uzaludnim svaki pokušaj da se ona razbije, pogotovu bombama i granatama. Osijek je disao jednim plućima, nestale su uobičajene podjele na bogatije i siromašnije, obrazovanije i manje obrazovane, na one rođene u gradu u starim familijama i one sa manjim gradskim stažem. Tko nije iskusio takvo zajedništvo teško ga može razumjeti jer se pitanja emocija ionako teško prenose racionalnim komunikacijskim sredstvima. Možda ni svi dijelovi Hrvatske nisu razumjeli što to biti znači „sjedinen pod bombama“, a sasvim sigurno to nisu u potpunosti mogli shvatiti ni međunarodna zajednica niti svi generalštabovi i uprave na agresorovoj strani. Cilj je bio kristalno jasan, metode manje-više usuglašene, moralni obziri jedinstveni. Svi su vjerovali u pravednost cilja – obrane svoga grada i zemlje – u tolikoj mjeri da se o toj temi više nije ni raspravljalo jer je postala samorazumljivom. Takva je bila kičma obrane Hrvatske, sazdana na temelju srca, puno manje na bazi naoružanja, vojnih strategija i organizacija. To je pak značilo sigurnu pobjedu, prije ili kasnije, ali i to da će se za nju morati prolići više krvi. Manjak naoružanja, organizacije i iskustva mogao se nadoknaditi samo dodatnom žrtvom.

Granatiranje Sjenjaka

Učestale crne zastave na Uredu gradonačelnika

Dragovoljaca je bilo puno, puno više no što je bilo oružja ili odora na raspolaganju. Svakim danom sve je više uniformiranih ljudi prolazilo gradom, doduše uniformi s različitim uzorkom ili nepotpunih, sa patikama umjesto čizama ili dijelovima trenerica i druge civilne odjeće, ali ipak. Motivacije su bile različite u detaljima, ali sve je povukla opća atmosfera i združila u nesalomljivu slitinu. Cijela jedna generacija kročila je skupa u budućnost, ne znajući još koliko će snažne biti sile koje će je oblikovati. Tu je generaciju povijest odabrala da odigra ulogu za koju se nikada nije spremala, pogotovo ne u školi. Ali ona je tu ulogu odigrala sjajno, daleko hrabrije nego što je i sama vjerovala da je u stanju. Silnu nesreću koja je zadesila narod ovaj je naraštaj iskovaao u nešto smisljeno, veće od svakodnevice i normalne egzistencije. Upisao je sebe u povijesno trajanje, rukopisom nevještih, nesigurnih i drhtavim, ali iskrenim i čistim. Oko tog potpisa podignuto je mnoštvo spomenika a o palim prijateljima iz generacije govori se sa sjetom i velikim poštovanjem.

Neprijatelj tu sreću nije imao - iako je imao manje žrtava i daleko manje materijalnih gubitaka sve su njegove žrtve bile uzaludne i besmislene. Njihovoj rodbini i prijateljima ne preostaje ništa nego gorki i neutješivi očaj, tuga koju s njima ne dijeli nitko, ni vlastita država niti vlastiti narod. Nemaju spomena ni spomenika a spominju se nekako kroz zube, s neugodom, kao anonimni članovi porodice prešućeni zbog kriminalne prošlosti. Nikada nitko nije dao odgovor na pitanje „zašto“, iako su ogorčene familije žestoko potraživale objašnjenja. Institucije u Srbiji su se proglašavale nenadležnima za njihovu sudbinu i prebacivale odgovornost jedna na drugu, sve do institucija u “SAO” i “Republici Srpskoj Krajini”. Zgodno je izgleda svima došlo da su te „institucije“ propale a njihove arhive izgorjele ili nestale. Pali neprijateljski vojnici tako su se našli u povijesnoj slijepoj ulici, negdje između zemlje i čistilišta, nespašeni, osuđeni na vječno tumaranje i potragu za smislom.

OSIJEK U POLUOPSADI

Osijek je najveći i neformalni glavni grad Slavonije i Baranje, sa preko stotinu tisuća stanovnika i dugom i jakom industrijskom tradicijom. To je sveučilišni grad, doduše dosta mlad jer je Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera osnovano tek 1974. godine, ali sa mnoštvom sveučilišnih studija. Pored svoje vojničke a potom i industrijske tradicije grad se osnivanjem sveučilišta ponadao da svoju budućnost može graditi i kao vrhunski obrazovni centar.

Osijek je oduvijek bio važno prometno čvorište a nastao je na jednom od najvažnijih europskih prometnih pravaca koji središte Panonske nizine povezuju s Balkanom i Malom Azijom. Tim su putom išle mnoge trgovačke karavane još iz antičkih vremena, ali i vojske. Jedna od najvećih vojski koja je prošla ovim prostorom bila je ona Sulejmana Veličanstvenog koja je pregazila Dravu kod Osijeka i odmah potom, 1526., teško porazila ugarsko-hrvatsku vojsku kod Mohača. Sulejman je izgradio i glasoviti drveni most kojim je premostio Dravu i baranjske močvare, do prvog čvrstog i suhog tla kod Darde.

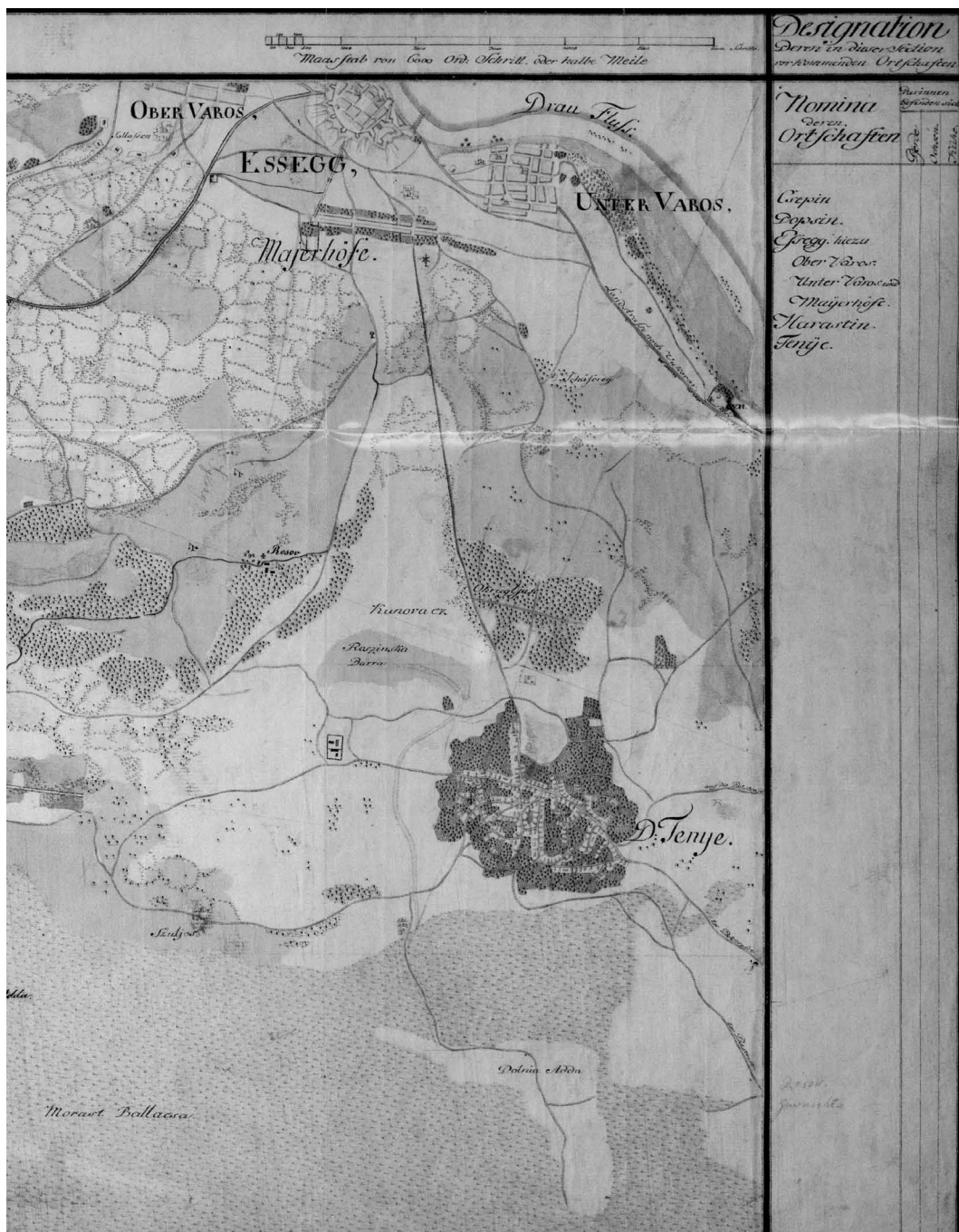
Eksplozija u Kapucinskoj ulici

Pejačevićeva ulica 1991.

Zrinski spaljuje 1664. godine glasoviti Sulejmanov most kod Osijeka, suvremena grafika

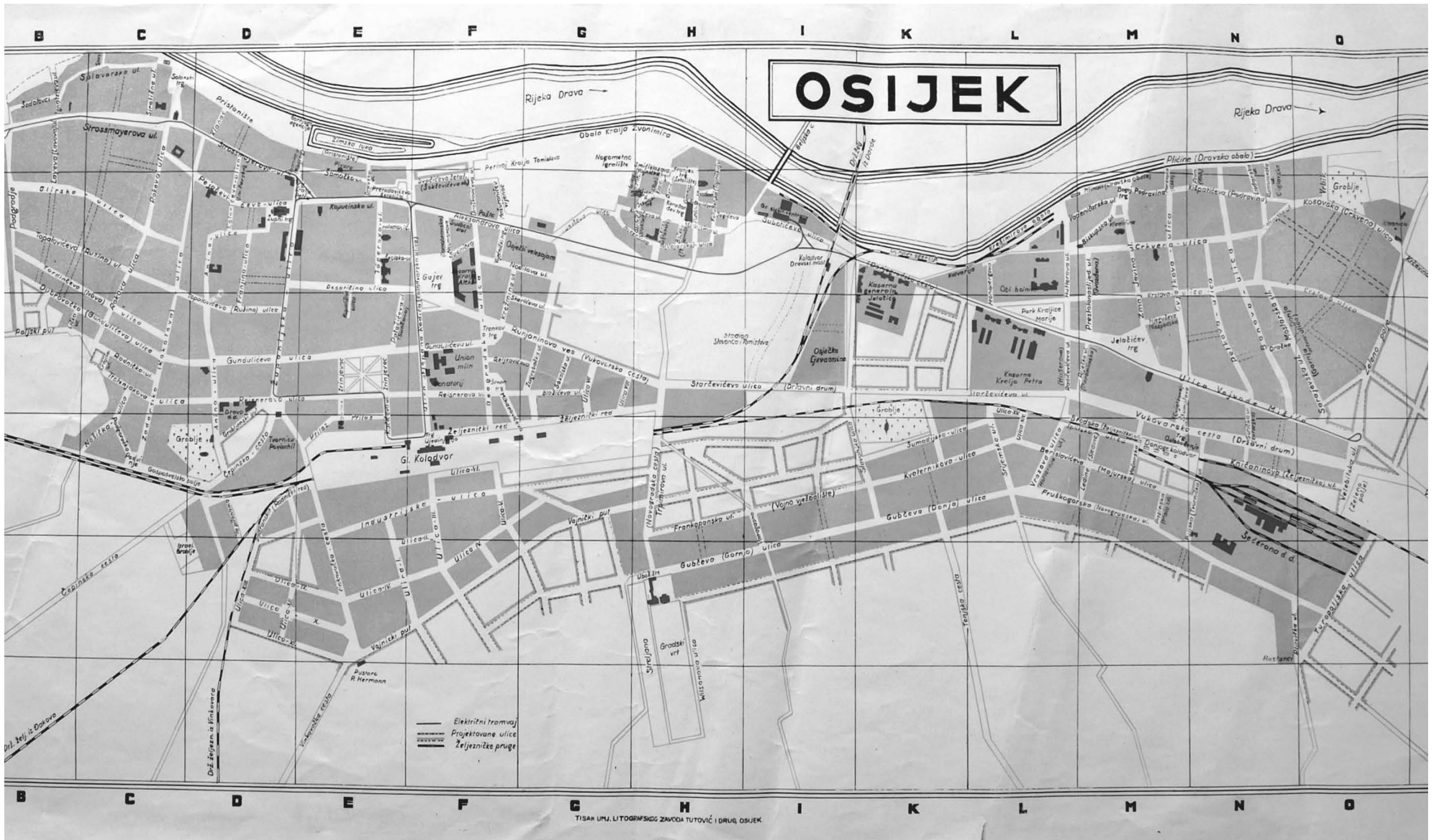
Austrijska vojna mapa iz 18. stoljeća u kojoj je ucrtana "Rosinjska bara"

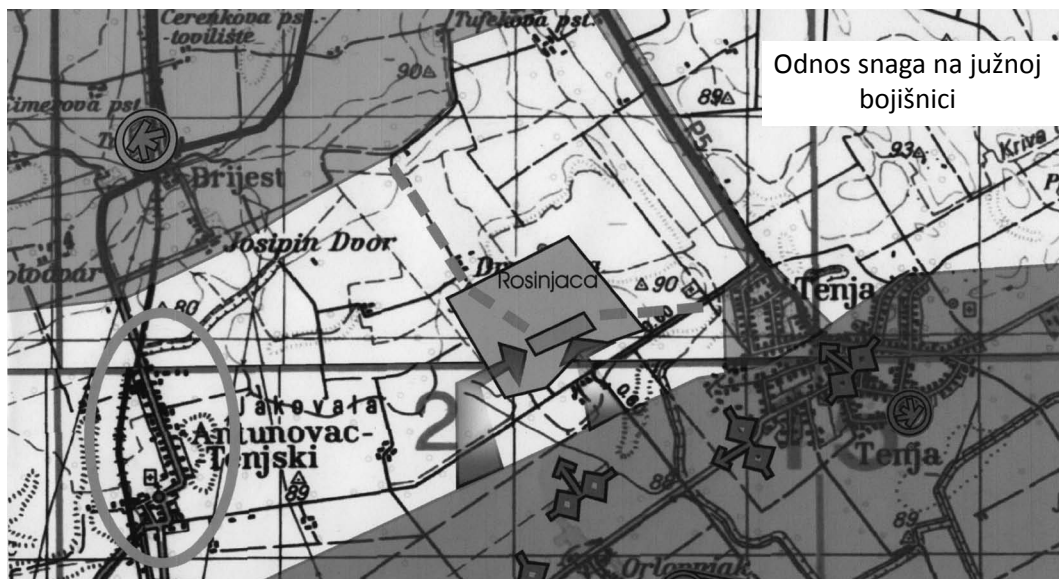
Kada su Austrijanci oteli Osijek Turcima 1687. tijekom Velikog turskog rata odmah su započeli s izgradnjom nove tvrđave, od koje je danas preostao samo Nutarnji grad sa malo starih bedema, popularno zvan Tvrđom. Grad je postao sjedištem generalata i bio je važan garnizonski grad sve do najnovijih vremena, prepun vojarni – od Crvene, preko onih tvrđavskih, pa do takozvane Bijele, izgrađene koncem 19. stoljeća.

No, zahvaljujući povijesnoj sreći, Osijek nije vidio puno ratova od kraja 17. stoljeća. Iako su osječke regimente sudjelovale u austrijskim ekspedicijama rat se nije dogodio na tlu Osijeka sve do Drugog svjetskog rata. Grad je tada doživio više zračnih bombardiranja, pogotovu Donji grad, ali smjena vojski travnja 1941. kao ni travnja 1945. nije prouzročila veće žrtve ili razaranja.

Činilo se da je Osijek prebrodio svoju povijesnu odiseju i da pred njim stoje samo prosperitet i blagostanje. Niti najluđi umovi nisu mogli pretpostaviti da će Osijek koncem 20. stoljeća postati grad na crti bojišnice, gotovo opkoljen i da će biti nemilosrdno bombardiran gotovo godinu dana. I da će to barbarstvo počiniti nikakva vojska NATO-a ili Varšavskog pakta nego ona vojska u kojoj je većina mladića i muškaraca potrošila barem godinu dana svojih života.

Od svibnja 1991. kada su pojedina područja istočno od Osijeka postala nepristupačna zbog barikada grad je postupno okruživan. Postupno je obustavljan promet na cestama prema Vukovaru, Erdutu a u kolovozu i prema Belom Manastiru... od sedam glavnih cesta što su 1991. izlazile iz grada pet ih je postalo neprohodnim do kasne jeseni 1991. Iz Osijeka se moglo samo na zapad i jugozapad, a i te su komunikacije bile u dometu neprijateljskog topništva. Grad je bombardiran mimo svake vojne logike, na način koji se poslije u sudskim spisima (ali ne povodom Osijeka) nazivao „prekomjerno bombardiranje“. Svi građani grada postali su metama, a da li će ih dohvatiti kakav geler ovisilo je ponajviše o sudbini ili sreći. Mnogi su imali „peh“ da budu žrtve prvih granata ili mina koje toga dana padaju na grad, prije nego što će se oglasiti sirene za opasnost. Svi koji su se zatekli u gradu od rujna pa nadalje svjedoci su čudnog stanja, do tada neviđenog i neiskusnog na ovim prostorima. Život se, unatoč smrtnoj opasnosti – smrtnoj u najdoslovnijem smislu – nastavio gotovo normalno odvijati jer su radile sve službe i poduzeća. Vozili su tramvaji i autobusi, redovito su se gasili požari, mijenjale sijalice na gradskoj rasvjeti, popravljali krovovi i prozori, iako se znalo da novi napad može uslijediti već za koju minutu, dapače da će sigurno doći. Mnogi su tako više puta popravljali krovove, stakla na automobilima ili namještaj, ali od održanja normalnosti nikada se nije odustalo. Grad je doista bio na prvoj crti i život je u njemu u nekim trenucima bio opasniji od boravka u rovovima, tek nekoliko stotina metara

Odnos snaga na južnoj bojišnici

Južno predgrađe Osijeka

udaljenih od neprijatelja. I dok su borci u rovovima mogli uzvratiti na napad, makar i svojim slabašnim naoružanjem, građani to nisu mogli. Jedini način da uzvrate bio je i dalje prkose i da održe život u gradu koji je, po svim vojnim principima, trebao biti evakuiran. Rat međutim nije tek sudar vojski, pogotovu nakon iskustva dvadesetog stoljeća, već je to prije svega sudar volja. Pobjeđuju oni koji pokažu jaču volju, veću spremnost na žrtvu i koji su uvjereniji u ispravnost svoga stajališta. To je bio slučaj sa Hrvatskom, s Vukovom i Osijekom. U poluopsjednutom gradu je, po vojnim doktrinama, trebala vladati panika, a civili bezglavo bježati. Međutim, građani su ostajali u gradu do krajnjih granica izdržljivosti, iako su postupno evakuirana djeca, pa njihove majke, a onda i svi oni čije prisustvo nije bilo neophodno za obranu. Naposljetku, u gradu je na koncu 1991. ostalo svega petnaestak tisuća, možda i manje ljudi. No grad se držao, a većina njegovih vojno sposobnih muškaraca se odavno prijavila u redove hrvatskih vojnih postrojbi. To što su imali stotruko manje oružja i streljiva od neprijatelja nije ih previše zamaralo – bilo je jasno da se ovdje bje bitka u kojoj je oružje tek jedna sastojnica ukupnog arsenala.

Osijek je tada bio na naslovnica najvećih svjetskih dnevnih listova i časopisa, njegovo su ime po prvi puta čuli milijuni ljudi u raznim dijelovima Europe, Amerike, Azije i Afrike. Stotine su promatrača, diplomata, novinara i znatiželjnika iz cijeloga svijeta prošli tih mjeseci kroz nesretni grad, a o svojim su doživljajima nadugačko pričali i izvještavali, ne vjerujući zapravo da su se našli u takvom krvavom vrtlogu, tek nekoliko desetaka kilometara udaljenom od prosperitetne i u tom trenutku iznimno optimistične Europe. Osijeku najbliži grad, k tomu i stari prijatelj – Pečuh – vidio je i udomio mnoge izbjeglice, poput mnogih gradova iz same Hrvatske, prvo iz Baranje a potom i iz Osijeka. Tu su ljudi našli svoj privremeni dom, djeca su išla u škole i vrtiće. Ali čak se i iz tog, možda sedamdesetak kilometara zračne linije udaljenog Pečuha mogla pratiti drama opsadenog Osijeka. Građani Pečuha, pogotovu oni nastanjeni u četvrtima na obroncima Mečeka, mogli su svojih prozora i balkona vidjeti i čuti niz eksplozija, stupova dima pa i djelovanja zrakopolova. Neki čak tvrde da su osjetili titranje zraka i blago podrhtavanje tla. Mnogi su promatrači bili uvjereni da će Osijek pasti i da od njega neće ostati ni kamen na kamenu, dobrohotno su savetovali svoje prijatelje i suradnike da se evakuiraju dok još mogu. Predviđali su, a toga su se pribojavali i mnogi Osječani, vojnici i civili, da bi neprijatelj mogao presjeći ili zaobići crte obrane te sa svojim oklopom provaliti do Petrijevac i ondje izbiti na Dravu i spojiti se sa svojim postrojbama u okupiranoj Baranji. Takva opcija bila je noćna mora većine vojnika i civila jer se djelomice znala a djelomice naslućivala bestijalnost agresora i okrutno ponašanje prema zarobljenicima.

SNAGE NA BOJIŠNICI

Kakve su se snage sukobljavale oko Osijeka? Kakav je bio odnos snaga?

Prije svega, Osijek je napadala 12. mehanizirana brigada koja je izbjegla iz Osijeka i koja je u svom sastavu imala dva oklopna i dva mehanizirana bataljuna (62 tenka).

Tu je i 51. mehanizirana brigada s također dva oklopna i dva mehanizirana bataljuna, te šezdesetak tenkova i pedeset oklopnih transportera u svome sastavu. 51. brigada je raspolagala i razornim haubičkim divizionom s 18 haubica od 122mm. Teritorijalna obrana Tenje bila je organizirana u laku pješačku brigadu s oko 600 ljudi. Povrh svega zabilježena je i nazočnost izviđačke čete za nasilno izviđanje.

Hrvatske snage su osim pješaštva kojim nisu oskudijevale imale daleko manje oklopnih i topničkih sredstava. Na raspolaganju su imale šest samohodnih oruđa, tri protuoklopne raketne bitnice (maljutke) i četiri protuoklopne bitnice M5-12 sa 11 topova od 100mm.

Obrambena crta bila je izgrađena, sadržavajući pješačke rovove s komunikacijama, skloništa za vojnike, protutenkovske rovove, protutenkovske zapreke s betonskim piramidama i ježevima, osigurane minsko-eksplozivnim sredstvima..

106. brigada je branila crtu Nemetin – Močari – Kriva bara – Kolarevica – Poljoprivredni fakultet – Tufek – Policer - Rosinjača – Josipin Dvor – Kolođvar – Ivanovac.

106. brigada i obrana grada

U uredu Sekretarijata narodne obrane Branimir Glavaš je sazvao sastanak časnika Teritorijalne obrane Osijeka na kojem su se potpisivale izjave o lojalnosti Republici Hrvatskoj. Izjave je potpisao veliki broj časnika i to je bio uvod u formiranje 106. brigade. Službeni datum formiranja brigade 28. lipnja 1991. Brigada je odmah dobila zadatak da presijeca komunikacije kroz polja između sela pod kontrolom pobunjenika, organizira čuvanje sela s većinskim hrvatskim i mađarskim stanovništvom i isturenih punktova poput pustara, silosa i drugih objekata, te prati kretanja JNA. Pripadnici brigade već početkom srpnja sudjeluju u obrani sela Čelije, skupa sa satnijom Sekretarijata narodne obrane i 3. brigadom, istodobno sudjeluju i u okršajima u Tenji gdje su se pojavile barikade.

U srpnju i kolovozu prostori nevolja se šire prema Dalju, Erdutu, Bijelom Brdu i Baranji, a novoosnovane vojne i policijske postrojbe nemaju vremena za predah. U međuvremenu je brigada reorganizirana po teritorijalnom načelu pa se vodovi i satnije formiraju prema mjestu stanovanja. Bilo je to u tradiciji teritorijalne obrane na temelju koje je i izgrađen

Zapovjedništvo obrane grada Osijeka

Sastanak u 106. brigadi

hrvatski obrambeni sustav u najranijim danima. Na taj su način iskorišteni postojeći organizacijski kanali i već iskušani i uvježbani koncepti a neposredni susjedi su postali suborci. Međutim, negativna strana takve organizacije očitovala se u mogućnosti da dođe do neravnomjernog rasporeda gubitaka, odnosno da postrojba koja eventualno pretrpi veće gubitke njima optereti isključivo svoju četvrt.

Sukobljene strane

Neprijateljske snage

- laka pješaka brigada, sastav: 3 pješake bojne (cca 600 ljudi)
- 51-a mehanizirana brigada: 2 oklopne bojne, 2 mehanizirane bojne, haubički - divizion : 18 haubica 122 mm, 60 tenkova i 50 oklopnih transportera
- 12-a mehanizirana brigada (izašla iz osječke vojarne): 2 oklopna bataljuna (62 tenka), 2 mehanizirana bataljuna
- izviđačka četa za nasilno izviđanje
- teritorijalna obrana Tenja

Snage obrane Osijeka

- 3 protuoklopne raketne bitnice (maljutke)
- 4 protuoklopne bitnice M5-12 (topovi 100 mm) 11 oruđa
- 6 samohodnih oruđa

Inženjerijsko uređenje obrane grada Osijeka (južna bojišnica do T. Antunovca)

- izrađena skloništa za vojnike
- rovovi s komunikacijama
- 16 ukopanih topničkih i raketnih jedinica
- protutenkovski rovovi
- protutenkovske zapreke s betonskim piramidama i metalni ježevi s osiguranim protutenkovskim i protupješačkim minsko eksplozivnim sredstvima

Kovač i Dumančić u satniji

ŠUMA ROSINJAČA 5. PROSINCA

Rosinjača je bila šumica topola, posađena planski radi industrijske prerade u staroj i glasovitoj tvornici žigica. Topole se inače sade na tlu koje obiluje vodom, a prostor Rosinjače ili Rosinske bare je idealan – riječ je o blagoj depresiji koja je, zato što je niža od okolnog zemljišta, prikupila vode i vlagu cijelog terena. Smještena je južno od pustare Tufek, negdje između Antunovca, Nove Tenje i Brijesta.

Kada se pogleda mapa jasno se vidi da je riječ o važnom položaju koji sastavlja crte obrane novoga dijela Tenje i Antunovca, te ih uvezuje u jedinstvenu obrambenu strukturu grada. Rosinjača je zaposjednuta od strane hrvatskih snaga negdje koncem listopada 1991. da bi bila držana u početku samo danju, a nekoliko tjedana kasnije kontinuirano. S vremenom su u šumi izgrađeni plići bunker i rovovi, ali na početku prosinca položaj je još uvijek bio nalik privremenom „Rosinjaču sam zaposjeo negdje mjesec dana prije pada kaže Tihomir Čuljak, zapovjednik 2. satnije, 2. bataljuna 106. brigade. Prvo sam se samoinicijativno povukao nekih petstotinjak metara na jednu puno povoljniju kotu zvanu „Drvaruša“, malo izdignutiju, okruženu čistinom i mjesto odakle su se odlično mogle nadgledati prometnice između Tenje, Brijesta i Antunovca. No isti sam dan dobio premještaj u Antunovac i položaj je opet uspostavljen u Rosinjači. Kada sam se vratio kopali smo rovove i bunkere a dovezli smo i jedan kontejner kojega sam nakanio ukopati.“

No, u grozničavim danima listopada i studenog malo je toga moglo biti prodiskutirano ili temeljito odrađeno. Rijetko je tko od zapovjednika imao vojnoga iskustva jer su uglavnom imenovani tijekom kasnog proljeća i ljeta sa zadatkom da okupe dragovoljce i organiziraju zametke postrojbi po mjesnim odborima. Taj po naravi politički zadatak obavljen je dobro, ali nevolja je nastupila kada je priroda posla postala „tehnička“, zahtijevajući vojno umijeće. Tek su počeli pristizati legionari ili bivši časnici JNA, koji nisu odmah uživali puno povjerenje.

U rasporedu zadataka Rosinjača je pripala brizi Bosutskog naselja, Svetog Roka i Filipovice te Sjenjaka u drugoj polovici šume, odnosno tamošnjih dragovoljaca organiziranih u vodove i satnije 106. brigade. Većina ljudi koja se na Rosinjači našla nije imala prethodnog vojnog iskustva, iako je dosta boraca prošlo vatreno krštenje na drugim neuralgičnim točkama, poput Ernestinova, Tenje, Antunovca ili Tvrđavice.

Ljudstvo je pretežito bilo u tridesetim godinama života, ali je bilo dosta i starijih i pogotovu mlađih – neki su imali tek 18 ili 19 godina i nikada nisu držali oružje, a neki su pak netom pobjegli iz JNA i bili su upoznati sa osnovnim vojničkim umijećima. Željko Stipanović Šipac, jedan od dragovoljaca iz Sv. Roka, kaže da je vrijedila odluka da se najmlađe vojnike

štedi od težih i opasnijih zadataka, ali to nije uvijek bilo izvedivo, osobito toga što mladi – praktično tinejdžeri – nisu željeli poštedu već su se gurali u prve redove. „Toga dana imao sam poštedu jer sam dan prije krivo nagazio i iščao koljeno, pa je umjesto mene išao Milas. Teško mi je to reći, ali imam užasan osjećaj krivice...“

Smjena je toga jutra došla malo kasnije, oko osam sati, prethodnih dana je smjena stizala oko pola sedam ili sedam sati. Filipovica je malo kasnila jer se čekalo Gorana Stjepanovića. „Poslao sam jednog dečka da vidi što je, dolazi li Stjepanović ili ne dolazi. A Goran se tog dana neobično dugo opraštao s majkom, zaručnicom, susjedima.... kao da je znao da će poginuti“, prisjeća se Marko Kovač, jedan od boraca sa Filipovice. „Zato je Filipovica malo kasnila, Sveti Rok je već obavio primopredaju sa dečkima iz Bosutskog.“ Bio je četvrtak, hladni i suhi dan, bez padalina. Fronta je bila nemirna već danima, napeta i tjeskobna nakon pada Vukovara 18. studenog. Predosjećalo se da bi se vukovarska tragedija mogla ponoviti u Osijeku, sada kada više ništa ne priječi agresora s leđa i bokova. A napad bi bio najlogičniji na istočnim i jugoistočnim crtama osječke bojišnice jer tu nije bilo puno prepreka za djelovanja oklopnih i mehaniziranih postrojbi. Najisturenija crta hrvatskih snaga prema neprijatelju bila je Rosinjača, šumica u blizini Tenje, koju su od ljeta držale postrojbe ponikle i organizirane po osječkim mjesnim odborima i prerastle u 106. brigadu.

Ljubomir Bunić

Prethodna je smjena izvijestila o provokacijama, nešto izraženijim nego prijašnjih dana. Neki iz te smjene su tvrdili da su čuli paljenje tenkova i pojačane aktivnosti na neprijateljskoj strani. Ljubomir Bunić je upozorio novu smjenu: „Dečki, nešto se gadno sprema, budite na oprezu, ovakvu nervozu na drugoj strani još nisam iskusio“. Ipak, imajući u vidu dužinu linije, ta informacija nije došla do svih novopristiglih vojnika, od kojih su neki tek prvi puta izašli na prvu crtu. Rijetki su imali borbenog iskustva, obrana se tek ustrojavala i popunjavala srčanim ali uglavnom neiskusnim dragovoljcima. Jedan je od njih bio i Roberto Bašić koji se u vojsku javio nakon što je skoro stradao od granate u gradu, vozeći se biciklom na posao. „Ako moram poginuti onda je bolje na fronti“, razmišljao je. Zadužio je kalašnjikov sa pedesetak metaka i da bi upoznao oružje otišao je na bajer – jezerce na kraju

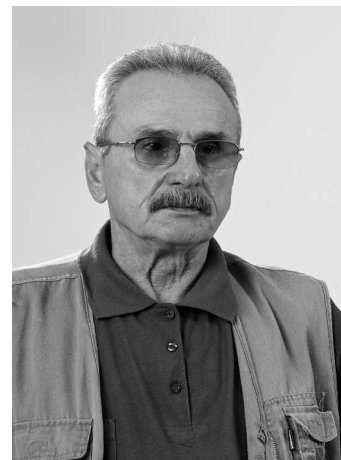
Našičke ulice nastalo iskopavanjem gline - i ispalio par hitaca, čime je njegova vojna obuka bila „kompletirana“.

Na Rosinjači je uvijek bilo provokacija ali, kako se s ogorčenjem sjeća dozapovjednik linije i voda sa Filipovice – Marko Kovač – bilo je zabranjeno uzvraćati vatru. „Pucali su po nama redovito, iz pušaka, mitraljeza a najčešće iz minobacača, srećom uglavnom onih od 60 milimetara. Mi nismo imali dovoljno streljiva, a zapovijed je bila stroga – ne uzvraćati na provokacije, osim u slučaju ozbiljnog napada. Naravno da je to bilo frustrirajuće“.

Šuma Rosinjača danas

VELIKI PRASAK

Marko Kovač

zemljom, granjem i lišćem.

Bunker su bili povezani rovovima, ali nije bila riješena drenaža pa su rovovi često bili blatnjavi ili pod vodom pa nisu služili ničemu. Zbog toga su vojnici u mnogim slučajevima bili na praznom prostoru, bez mogućnosti da koriste rovove kao zaštitu od neprijateljskog djelovanja.

„Kada smo došli na položaj jasno smo vidjeli tenkove koji su došli preko noći pa sam se zapitao zašto nas nitko o tome nije obavijestio, barem zapovjednika linije Zorana Kišasondija ili mene, dozapovjednika. Već petnaestak minuta nakon dolaska i zaposjedanja položaja počeli su hučati snažni zvučnici, svirao je „Marš na Drinu“, počelo je grmjeti, neprijatelj je udario iz svih oružja i oruđa“. Minobacačka vatra zasula je položaje branitelja i doslovce prikovala dečke iz tri voda 2. satnije 3. bataljuna uz zidove bunkera. Bunker su bili iskopani nekoliko tjedana ranije, ne odviše duboko, ali su bili dobra zaštita pred uobičajenim neprijateljskim minobacačkim, topničkim ili puščanim djelovanjima. Svaki je bio izgrađen iza drveta, koje ga je imalo dodatno štiti, i pokriven željezničkim pragovima,

Jozo Bilobrk

Ovoga puta, međutim, napad je bio iznimno snažan, toliko da je praktično bilo nemoguće izaći van i tući po neprijatelju. Kada su pak počeli djelovati neprijateljski tenkovi situacija je postala jako teška. Neprijatelj je znao lokaciju bunkera i tenkovskim je topovima stao udarati po drveću ispred bunkera. Nakon obaranja stabala bunker su se našli kao na dlanu tenkovima, uvećavajući pogibelj za vojnike koji su se našli unutra.

Minobacačka se paljba nakon nekog vremena stala pomicati u pravcu Osijeka, indicirajući da neprijatelj priprema oklopni i pješачki napad. Branitelji su sada uz mogli uzvratiti paljbu i pucati iz svih raspoloživih oružja. Nažalost, toga je oružja bilo malo a municija

je bila oskudna. Svaki je vojnik raspolagao s nevelikim brojem metaka a protuoklopnih sredstava je također bilo malo. Nitko nije imao iskustva rukovanja s raketnim bacačima i armburstima, a rakete su povukle vlagu i postale neuporabive jer je bilo teško dugotrajno održavati potrebne uvjete za skladištenje oružja na takvom terenu.

Nakon odmicanja bombardiranja u pravcu Osijeka jasno se čula praga koja je kosila vrhove drveća, krenuli su tenkovi, oklopni transporteri, a odmah iza njih pješaštvo. Marko Kovač se sjeća da su bili jako blizu, tek kojih 80 do 100 metara od položaja branitelja. „Opalili su po bunkeru do mene, gdje su bila na četiri dečka. Tu su poginuli Goran Stjepanović i Ivica Babaja koji se netom prije vratio iz Njemačke. Htio je odmah na teren, nije htio provesti barem neko vrijeme u stožeru. Imao sam puškomitraljez iz 1939., opalio sam dva metka a treći se zaglavio. Kad smo vidjeli da više ne možemo naredio sam povlačenje i potrčali smo kroz šumu i preko čistine. Vidjeli smo da nas neprijatelj prati i gađa pa smo se okrenuli i ispalili nekoliko rafala u njihovom smjeru, nakon čega su stali.“

Zdenko Žižanović

Teško je procijeniti koliko je napad trajao i koliko su dugo branitelji uzvraćali vatru, svi preživjeli sudionici kažu da su u tom trenutku izgubili pojam vremena. Jedan od njih, Zdenko Žižanović, smatra da je sve to moglo trajati dva ili tri sata, možda i više. „Pucao sam sve dok mi nije ostalo svega dvadesetak metaka. Pavao Begonja koji je bio sa mnom u bunkeru pucao je također, istodobno razgovarajući sa stožerom. Sjećam se kako više: „Ovdje je pakao, šalžite pojačanja!“, na što je stožer uzvraćao: „Uzvatite žestoko“! Ali kako uzvratiti bilo kako a ne žestoko kada praktično nismo imali streljiva? Imao sam pušku, četiri šaržera municije, pištolj „tetejac“ i dvije bombe. Damir Farago bio nam je bolničar... tog je jutro došao u radnom odijelu....Matija Olujić i Begonja pucali su koliko su god mogli.... U jednome trenutku pogledao sam nalijevo i vidio tenk T 55 sasvim blizu. Dečki, opkoljeni smo, nema nam spasa!, uzviknuo sam.“

Napad se nastavljao i pojačavao, postalo je izvjesno da ovo nije standardno uznemiravanje nego dio plana da se Rosinjača zauzme, možda i da se krene na Antunovac i Osijek. Sudeći po silovitosti udara činilo se da je neprijatelj okupio velike snage i da ih je stavio

u puni pogon. Položaji na Rosinjači doista su bili u nezavidnoj situaciji. Rosinjača je bila najisturenija točka obrane Osijeka, gotovo tri kilometra udaljena od drugih hrvatskih položaja. Bunker su se nalazili sedamdesetak metara unutar šume, a visoki neobrani kukuruze onemogućavali su dobar pregled terena. Neprijatelj se mogao neopaženo privući vrlo blizu položajima branitelja. Vojnici su pokušavali spaliti kukuruze prethodnih tjedana ali im to nije pošlo za rukom. Nakon ovako intenzivne topničke pripreme bilo je izvjesno da slijedi napad oklopa i pješaštva.

Slabo naoružani i sa malo municije branitelji nisu mogli dugo usporavati neprijatelja. Stradale su i veze, iako su svi bunker bili uvezani poljskim telefonom, komunikacija sa zapovjedništvom nije bila učinkovita.

Udar vatre bio je strašan, činilo se da atmosferski pritisak naprosto pegla vojnike, užasna buka gotovo je onemogućila da se međusobno čuju. Posvuda su zujali meci i šrapneli, otpadale grane, dizala se velika prašina. Na trenutke se nije vidio prst pred nosom. Zapovjednik Embrešić poslao je Roberta Bašića do susjednog bunkera gdje se nalazio Pavao Begonja, zadužen za vezu, da javi u zapovjedništvo o situaciji, no Robert je, nakon što je dopuzao do bunkera, ustanovio da je ovaj prazan. Kako se kasnije ispostavilo Begonja je zauzeo treći bunker, budući je ovaj bio natopljen vodom. No Roberto Bašić je, vrativši se, samo izvijestio da nikoga nema.

Stjepan Embrešić

„Vidio sam Pištu Embrešića kako trči, no u tom trenutku je nešto eksplodiralo u njegovoj blizini i on je nestao u oblaku prašine. Bio sam uvjeren da je poginuo sve dok ga sutradan nisam vidio u zapovjedništvu“ govori Žižanović i nastavlja: „sastavilo se nebo sa zemljom a na lijevom sam krilu zamijetio pokrete. Na izmaku sa streljivom predložio sam da se povučemo. Ja sam izašao i počeo puzati dok je zemlja poda mnom podrhtavala i dok je po meni padalo granje. Bujica metaka sjekla je granje i po tom se jasno vidjelo da je neprijateljsko pješaštvo krenulo. Puzajući sam koristio rupe koje su iskopale mine, pamteći u tom trenutku punčeve riječi da je to najsigurniji zaklon jer je mala vjerojatnost da će mina dva puta pogoditi isto mjesto. Ne znam koliko sam prostora propuzao niti koliko je vremena prošlo. Učinilo mi se da sam vidio neku vojsku

koja ide u istom smjeru kao i ja, poslije sam čuo da su to bili dečki sa Filipovice, većina ih se spasila, dvoje je poginulo“.

Istodobno se povlačio i Roberto Bašić nakon što je Pišta Embrešić naložio povlačenje. „Pišta mi je rekao da odem do „vrabaca“ odnosno naših 112 milimetarskih topova i kažem im da raspale po neprijatelju. Ali nisam ih našao jer nikada prije nisam bio na njihovom položaju. Nakon nekog vremena naišao sam na naše linije i dečke sa Bosutskog. Odmah su mi spočitnuli da sam pobjegao dok sam im ja, još zbunjen i ošamućen, objašnjavao situaciju. Popucali su mi kapilari u oku jer sam bio u blizini jedne detonacije, pa sam slabije vidio a u glavi mi je šumilo.“

Žižanović je propузao veliki komad i došao je blizu hrvatskim linijama: „Bio sam u stanju šoka i neopisivo umoran, toliko umoran da sam u jednom trenu pomislio da mi je svejedno hoću li poginuti. Uspravio sam se i hodao, da bi nakon nekog vremena vidio vojsku. Nisam znao o kome je riječ pa sam odbacio svoj nož za podvodni ribolov, jer, da je bila riječ o četnicima i da su mi našli nož bilo bi gadno. Znali smo da su izbezumljeni propagandom, često pijani i nebrojivi, pa bi me sigurno optužili da sam koljač jer imam takav nož. Mi, sa druge strane, nikada nismo rekli nešto ružno, što bi izišlo iz normi ratnih običaja, a kamoli učinili takvo što. Ne znam za druge, ali u mojoj postrojbi nije bilo mržnje, nismo čak ni pjevali prijeteće i nipodaštavajuće pjesme..

Robert Šafar

No, vojska koju sam ugledao, bili su to naši, prepoznao sam Roberta Šafara. Rekao sam im da naši izginuše i da je iza mene užas. Pitali su me o stanju naših položaja, krenuli su u pomoć...Nisam znao što im reći....“

Robert Šafar, zapovjednik voda, koji je imao vojnog iskustva (u JNA je stekao čin vodnika) znao je o čemu je riječ. Pri obilasku položaja na Rosinjači nekoliko tjedana ranije rekao je u povjerenju svom zapovjedniku čete da bi ova pozicija mogla biti prva na udaru. Dapače, nekih 25 sati prije početka glavnog napada Šafar je bio u smjeni. „Cijela je noć bila napeta i vladalo je čudno raspoloženje, činilo se da se nešto kuha“, sjeća se Šafar. „Nitko te noći nije spavao i svi smo bili na oprezu. Ujutro je počeo minobacački napad,

vrlo snažan, ali je onda na desetak minuta utihnuo. Izišli smo van, s otkočenim oružjem, i očekivali smo pješaštvo. No onda su opet krenuli minobacači, neke su mine eksplodirale u cik cak rovovima preko kojih su naši bunker i bili povezani, eksplozije su bile blizu, tek četiri, pet metara od nas. Kada sam predavao smjenu rekao sam da se čuvaju, našli su nas, nešto se gadno sprema.“

Žižanović je tvrdio da je položaj pao i da su svi izginuli. No Davor Jukić, dozapovjednik satnije, uzima desetak ljudi i kreće u ispomoć s lijevog boka. Zapovjednik satnije Dumančić je naredio Robertu Šafaru da krene s desnoga boka. Šafar se s nekolicinom vojnika uputio prema Rosinjači zaobilazeći kukuružnjak. Ubrzo su na čistini vidjeli tenk, otvorene kupole, sa četiri do pet vojnika koji su gledali u drugom smjeru i nisu primijetili hrvatske borbe. Ovi su imali armbrust a Jozo Bilobrck je opalio ali je mina ispala jer zbog vlage nije mogla biti inicirana. Razočarani su se povukli ali su kod glavnine snaga naišli na jednu osu pa su se vratili sa Šafarom na čelu. No sada su tu bila dva tenka – ako jedan i pogode, drugi će sigurno njih jer nije bilo nikakva zaklona pa su odlučili povući se.

U ispomoć je došlo dosta vojske, najmanje 120 ljudi, ali već je padao mrak i bilo je preopasno napadati, moguće je da je neprijatelj postavio zamku.

Među tom je vojskom bio i Nazif Redžić Žuti, vezist, koji se nekoliko dana ranije mijenjao s Pavom Begonjom za smjenu.

Nazif Redžić

„Kada smo došli tamo mogli smo samo sjesti i plakati, našim dečkima više nije bilo pomoći“ kaže Redžić. „Svi smo bili frustrirani zbog gubitka naših kolega i prijatelja, odreda sjajnih i srčanih ljudi.“

Roberto Bašić se sjeća da se pokušavalo uzvratiti ali je nedostajalo vodstvo. „Svi smo tražili vođu, nekoga s autoritetom, vojno iskusnog i hrabrog istodobno koji bi nas poveo u protunapad. Dečke sa Filipovice vodio je Fadljević i on je imao karizmu i energiju pa smo krenuli za njim. Poveo nas je do jedne betonske kućice da se pregrupiramo, ali tek što smo ušli uletio je unutra i rekao da odmah izađemo van jer nas jedan tenk cilja. Odmaknuli smo dvadesetak metara kada je kućica odletjela u zrak, pogođena tenkovskim projektilom.

Željko Stjepanović

koja je također bila zasipana je dovezao, ali stradale su samo gume. „Bilo je napeto svih tih dana, sjećam se da sam 29. studenog odjednom, usred tišine, čuo nekakvu glazbu. Pomislio sam da su to naši dečki zapjevali i povikao da prestanu ali su me kolege kroz smijeh pitali ne prepoznajem li glazbu... onda sam razabrao da nam neprijatelj pušta preko razglasa svoje pjesmice, „Bože pravde“, „Hej Slaveni“, tako nešto.

Dobio sam zapovijed da zauzmem jedan položaj i pucam ukoliko nekoga vidim da se približava s neprijateljske strane. Nedugo zatim vidio sam dvojicu kako dolaze s te strane ali sam trenutak zastao, srećom, jer sam tu prepoznao jednog crvenokosog, našeg vojnika.

S nama je bila, sjećam se, i jedna cura, koja je bila poručnica u JNA i koja je poznavala vojni zanat. Ali u tim pokušajima reorganizacije i u nemogućnosti pravoga uzvraćanja uslijed zatajenja naših protuoklopnih oružja prošlo je previše vremena.“

Među onima koji su pohitali u pomoć bio je i Željko Stipanović koji se s najmlađim, Davorom Milasom mijenjao za smjenu. On je odradio smjenu između 3. i 4. prosinca minama; jedna je mina čak pala u blizini autobusa koji ih je dovezao, ali stradale su samo gume. „Bilo je napeto svih tih dana, sjećam se da sam 29. studenog odjednom, usred tišine, čuo nekakvu glazbu. Pomislio sam da su to naši dečki zapjevali i povikao da prestanu ali su me kolege kroz smijeh pitali ne prepoznajem li glazbu... onda sam razabrao da nam neprijatelj pušta preko razglasa svoje pjesmice, „Bože pravde“, „Hej Slaveni“, tako nešto.

Goran Pelegrin

Goran Pelegrin se našao u Jukićevoj grupi koja je krenula u pomoć. „Bio sam u prethodnoj smjeni, predali smo položaj našoj zamjeni, pješačili, vozili se do Osijeka i, naravno, bilo smo jako umorni. No samo pola sata kako smo došli do Osijeka dobili smo zapovijed da se hitno vratimo nazad. Ne znam točno kada smo došli na položaje ali živo se sjećam paljbe, kaosa. Vidjeli smo da je šuma vrvjela četnicima, pucali smo prema šumi, prema kukuruzima, oni su uzvratili prema nama, meci su fricali na sve strane. Imao sam samo dvadeset godina, bilo mi je to prvo vatreno krštenje. O vojsci sam imao nekog pojma jer sam tjedan, dva ranije pobjegao iz JNA gdje sam devet mjeseci proveo kao ročnik, vozač. Odmah sam se uključio u hrvatske postrojbe. Sada, na terenu, u istoj ekipi koja je

krenula u ispomoć bio je i moj otac, no po našem međusobnom dogovoru nikada nismo bili blizu jedan drugome. Sada je on bio dvadeset, trideset metara udaljen od mene. Kada smo se pod kišom metaka povukli ustanovili smo da moj otac fali pa su se neki vratili da vide što je s njim“.

Davor Jukić

Neprijateljsko pješaštvo se razvilo u strijelce i pretraživalo i zaposjedalo teren. Hrvatski su vojnici zapucali prema tenku koji su ugledali, ali mu naravno nisu mogli ništa.

„Mihajlo Pelegrin se odjednom srušio“, sjeća se Davor Jukić Grga, dozapovjednik satnije, „brzo sam mu prišao i okrenuo ga na leđa. Oči su mu bile otvorene ali nije bio kontaktibilan. Samo sam mu na kraju usana primijetio kapljicu krvi. Vrlo brzo smo se povukli da se pregrupiramo a onda smo krenuli po ranjenog Pelegrina, ja i dva, tri vojnika. Međutim, kada smo došli do mjesta na kojem je pao njega tamo nije bilo. Pretražili smo teren uokolo ali njemu nije bilo ni traga.“

Mihajlo Majkl Pelegrin i dalje se vodi kao nestao budući mu tijelo nije nikada pronađeno.

„Povukli smo se prema Tufeku gdje je bio top“, nastavlja Jukić. Ivica Kokorić, topnik na položaju Vrabac 2, kaže kako našim dečkima nisu mogli pomoći zbog toga što su hrvatske i neprijateljske snage bile ispremiješane i preblizu jedni drugima.

Tihomir Čuljak

Tihomir Čuljak je 5. prosinca bio dežurni u bojni pa je na dojavu o napadu u kojemu ima mrtvih i ranjenih pohađao na lice mjesta. „Kada sam vidio da nema organizirane akcije rekao sam dečkima da se povuku. Reba mi je rekao da mu je Pančić naložio protunapad, ali smo se složili da je to u ovim uvjetima nemoguće, odnosno da može prouzročiti samo veće žrtve. Poslije su mi izviđači, čini mi se iz Antunovca, rekli da su u trenutku napada bili na Drvaruši na zadatku i da su jasno pratili napad, te da su s lijevog boka odlično vidjeli i oklopni transporter. Nažalost nisu imali ni vezu ni protuoklopnog oružja da bi mogli djelovati.“

Ivica Kokorić

da na putu prema njoj nisu vidjeli gotovo nikoga, činilo se da je obrana u rasulu. „Otišao sam kući“, sjeća se Embrešić, ali nakon pet minuta stigao je poziv da se hitno javim u zapovjedništvo. U bazu su došli roditelji, supruge, rodbina i prijatelji poginulih, pitali su gdje su njihovi najdraži.

U zapovjedništvu nitko nije htio izaći pred njih nego su meni rekli: „Ti si bio tamo, ti im reci!“. Bio je to najteži zadatak, susresti se s tim ljudima. Neke sam znao godinama, desetljećima... kako teti Mariški reći da joj je sin, Zoran Kišasondi, poginuo? Skupa smo odrasli... Prvo sam govorio da su nestali i da postoji mogućnost da su zarobljeni, jer doista, nismo mogli pouzdano znati iako je bilo najvjerojatnije da su poginuli. Tek kada su tijela izvučena 13. prosinca mogli su svi saznati strašnu istinu.“ I Jukić se sjeća tih mučnih trenutaka: „Naređeno nam je da ništa ne govorimo, odnosno da kažemo da su možda zarobljeni. Lagali smo roditeljima.... bilo je grozno...“

Embrešićevo odjeljenje imalo je najviše gubitaka u operaciji Rosinjača. „To je bio užasan napad, intenzivan i dug. Šrapneli i meci na sve strane a onda i iverje od pogođenog drveća, također smrtonosno. Puzao sam i trčao pokušavajući održati ljude na vezi i koordinirati obranu. Mali Babaja je poginuo, to mu je bio prvi dan na terenu. Vidio sam tenk kako se približava i naredio povlačenje koje je bilo jako rizično jer je zemlja tutnjala od eksplozija svuda oko nas. U povlačenju je poginuo i moj kum Hap, otac troje djece, vidio sam kako ga je eksplozija bacila u zrak. Raspolagali smo sa samo dva armbrusta i jednim puškomitraljezom, ja sam imao samo dva okvira municije. Strašan nesrazmjer u naoružanju u odnosu na neprijatelja.“ Navečer su svi došli u bazu a

PRIPADNICI HRVATSKE VOJSKE PRISUSTVOVA- LI SVETOJ MISI

Blagoslovljeni

Časnici i vojnici mješovitog artiljerijskog divizion 106. brigade Hrvatske vojske bili su nazočni na sv. misi održanoj na Silvestrovo u Crkvi uznesenja sv. Križa u Retfali.

Na toj posebnoj svetoj misi, organiziranoj za pripadnike Hrvatske vojske, vič. **Marijan Vidović**, župski vikar, nakon propovjedi o moralnom liku hrvatskog vojnika, blagoslovio je prisutne vojnike i podijelio im zajedničko odriješene grijeha. Poslije mise hrvatskim vojnicima podijeljene su i krunice.

Časnik **Ivan Šabić**, pomoćnik zapovjednika 106. brigade za psihološko-propagandne aktivnosti, priopćio nam je da je odlazak hrvatskih vojnika na sv. misu organiziran kao znak proslave nedavno dane vojničke prisege pripadnika te jedinice. **D.CE.**

Do prije godinu dana još zamisliva slika: hrvatski vojnici na pričesti

Snimio: T.BALAŠ

Ivica Kokorić prima svetu pričest, foto Glas Slavonije

Zapovjednik obrane, bojnič Branimir Glavaš i zapovjednik specijalnih jedinica Zulu, u pripremama za protuofanzivu

HRVATSKI LEGIONARI STIGLI U OSIJEK

Tragom gradskih glasnik šaputanja o dolasku hrvatskih legionara da pomognu u odbrani i oslobađanju Osijeka i istočne Slavonije otišli smo u Zapovjedništvo obrane grada i saznali o čemu se zapravo radi.

Hrvatska vojska znatno je ojačana dolaskom hrvatskih legionara. Riječ je o dva batal-

jona, odnosno 1.400 profesionalnih vojnika koji su bili pripadnici francuske Legije stranaca, engleskih SOS jedinica, američkih »zelenih beretki« i drugih armija svijeta. Među pristiglim vojnicima ima pripadnika specijalnih, protutenkovskih, diverzantskih i drugih jedinica koji djeluju u dalekoj neprijateljskoj pozadini i

time mu nanose velike gubitke. Profesionalni vojnici, porijeklom Hrvati iz cijeloga svijeta, napustili su svoje obitelji, posao, dobra primanja i sve što su imali u inozemstvu da bi se pridružili hrvatskim oružanim snagama u borbi za oslobađanje domovine i stavili se pod zapovjedništvo bojnika Branimira Glavaša. Le-

gionari će biti postavljeni ne samo na linijama oko Osijeka nego na cijelom području Slavonije i Baranje, a u pripremi je i protuofenziva, te »čišćenje« okupiranih dijelova Hrvatske.

T.J.

Snimio: T. BALAŠ

Bruno Zorica "Zulu" i zapovjednik obrane grada Osijeka Branimir Glavaš, foto Glas Slavonije

IZVLAČENJE

U petak 13. prosinca nešto iza dva sata ujutro Padobranac je dao znak za pokret i četrdesetak ljudi se u najvećoj tišini polako uputilo u akciju za koju znalo svega nekoliko ljudi, a nitko kada će zapravo započeti. Grupu su činile dvije podgrupe – odabrani vojnici 106. brigade i to samo oni koji su se sami prijavili, te pripadnici bojne „Frankopan“, jedne od najelitnijih postrojbi mlade hrvatske vojske. I, samo ovog puta, jedan novinar, također dragovoljno prijavljen za misiju.

Prošlo je već gotovo osam dana od pogibije odnosno nestanka šesnaest vojnika koji su držali položaje na Rosinjači, a nikakvoga glasa nije bilo. Obitelji su u grču očekivale bilo kakvu vijest ali je ona uporno izostajala. Službeno stajalište zapovjedništva postrojbe je bilo da se o sudbini vojnika ne zna ništa, odnosno da postoji mogućnost da su vojnici zarobljeni, pogotovu u slučaju ako su pali u ruke koliko-toliko organiziranim postrojbama bivše JNA. Suborci su međutim znali istinu ali je nisu smjeli priopćiti obiteljima, preciznije – nisu imali snage.

U neposrednoj blizini neprijatelja, fotografija skinuta sa VHS snimke

Mladen Mikolčević, zvani Padobranac, već je nakon dva do tri dana nakon tragedije krenuo u izviđanje terena u blizini Rosinjače. U dogovoru sa zapovjednikom obrane grada Glavašem trebao je utvrditi položaje tenkova koji su primijećeni u blizini novoga dijela Tenje. U timu su bila dvojica izviđača postrojbe „Frankopan“ i dvojica domaćih izviđača iz 106. brigade. Tom prigodom izviđači su naišli na tijela hrvatskih vojnika. „Kada me je Mladen Pavlović izvijestio o nalazu bio sam začuđen, kaže Mikolčević. Izvijestio sam Glavaša koji je zapovijedio da se to dodatno istraži i potvrdi“. Glavaš je potom naredio da se tijela izvuku, u nekom pogodnom trenutku, kada rizik stradanja ekipe za evakuaciju bude sveden na minimum. „Zatražio sam dopuštenje za operaciju izvlačenja od svog zapovjednika Zulua.“ Izviđači su nekoliko dana istraživali teren jer je postojala mogućnost da je neprijatelj ostavio tijela kako bi namamio hrvatske vojnike u stupicu. Operacija je morala biti apsolutna tajna zbog eventualnog prisluškivanja ili dojava. Vojnici zaduženi za evakuaciju bili su cijeli dan u izolaciji a oni na terenu uopće nisu bili obaviješteni, tek se u odabranom trenutku otvorila breša na bojišnici da bi dečki mogli proći.

Položaj je bio isturen, udaljen oko četiri do šest kilometara od točke gdje se dolazilo s vozilima.

Akcija zahtijeva velike fizičke napore, fotografija skinuta sa VHS snimke

Uoči operacije tražio sam od Darka Uranjeka, ondašnjeg šefa osječkog dopisništva HRT-a, da mi dade novinara, snimatelja, kako bismo sve zabilježili, ali Uranjek je nakon prvotnog pristanka odustao. Naprosto je procijenio da je cijela stvar prerizična i da on nema pravo poslati svoje novinare, civile. No javio se Mario Romulić, dragovoljno. Dao sam mu pištolj i rekao sam mu da samo bude uz mene.“

Uoči polaska svi su vojnici skinuli lančiće, narukvice, upaljače, satove i sve što svjetluca jer smo se neprijatelju približavali na svega stotinjak metara. Rečeno im je da ne odgovaraju na eventualnu neprijateljsku pucnjavu – doista, u jednom je trenutku neprijatelj zapucao, no vatra je bila drugdje usmjerena a ne na ekipu za izvlačenje. Padobranac je vojnicima iz 106. brigade rekao da ne trebaju sudjelovati u borbi u slučaju da do nje dođe i da se trebaju povući, već da to ostave ljudima iz postrojbe „Frankopan“,

„Naišli smo konačno na naše negdašnje položaje u šumi Rosinjača, nije bilo zasjede niti neprijateljskih vojnika. U rovovima i bunkerima zatekli smo naše poginule borce, na mjestima njihove pogibije. Prizor je bio užasan. Jasno je bilo da su poginuli na položajima, braneći se do posljednjega i gledajući jedni druge kako umiru. Na sebi su imali rane od metaka kao i od eksplozija. Teorijski je moguće da su neki od njih bili onesposobljeni odnosno ranjeni, ali to je danas nemoguće znati. Sanitetlija je bio skvrčen, stradale su mu noge i izgleda da je sebi pokušavao zaustaviti krvarenje.

Nedeljko Mlinarević, kolega i prijatelj mnogih poginulih, također je sudjelovao u izvlačenju. „Nije bilo straha jer smo bili potpuno usredotočeni na zadatak. Obitelji su nas molile da im donesemo tijela njihovih najmilijih i to je bilo snažnije od bilo kakve naredbe. Zatekli smo poginule dečke točno na crti obrane, na njihovim položajima. Bilo je jasno da su se borili do zadnjeg metka, oko njih je bilo puno čahura. Moguće je da su barem neki živi dočekali neprijatelja jer su neki na sebi imali rane od po dvadesetak metaka...“

Zvonimir Kovač, koji je zapovijedao drugom satnijom do pred kraj studenog, sudjelovao je i u pomoći suborcima petoga prosinca i u izvlačenju trinaestog prosinca. „Bilo je teško ali bilo mi je nezamislivo da me tamo ne bude. Bilo je puno prijavljenih za izvlačenje ali birali su se ljudi za koje se znalo da su fizički spremni i psihološki dovoljno jaki“.

Tijela su se izvlačila u najvećoj tišini, neprijateljski se tenk povremeno palio, vjerojatno stoga da mu se ne smrzne gorivo, bilo je jako hladno, možda minus deset. Kada su ugledali prizor i počeli izvlačiti smrznuta tijela i stavljati ih u šatorska krila – bilo je nemoguće koristiti nosila! - neki su vojnici povraćali, neki pak odustali, pogotovo oni koji su među poginulima imali prijatelje.

„Znali smo da trebamo izvući 16 tijela“, prisjeća se Padobranac, „ali našli smo samo petnaest. Osobno sam nekoliko puta prešao cijelo područje a od šesnaestog tijela ni traga. Riječ je o Mihajlu Pelegrinu, koji je nestao odnosno poginuo u ispomoći. Posljednji sam izašao iz šume, skupljajući oružje koji su neki od vojnika odložili ne uspijevajući nositi istodobno i naoružanje i tijela poginulih suboraca.“

Mario Romulić, mladi snimatelj koji se prijavio da dokumentira ovu operaciju, prisjeća se tjeskobe: „Uoči polaska, u ranim jutarnjim satima, osjetio sam strah. Bila je zima, jako hladno, mračna noć, a mi se trebamo susresti sa dobro naoružanim neprijateljem i, što je još gore, sa smrću, poginulim vojnicima. Bio sam mlad, vjerojatno i naivan, pitanje je kako bih se ponašao da sam imao svo iskustvo koje sam kasnije nakupio. Ali vjerovao sam u znanje i vodstvo Padobranca i njegovih izviđača, ti su ljudi stvarno uživali povjerenje. Kretali smo se sporo, skoro pipajući u mraku, sve dok nismo došli do šume. A ondje je bio užasan prizor koji sam s krajnjom mukom snimio ostajući na nogama. Cijela je akcija protekla u posebnoj napetosti, teško mi je prisjetiti se kako je sve išlo. Kao u nekoj noćnoj mori.“

Zvonimir Kovač

Nedeljko Mlinarević

Kukuruzi zaklanjaju od pogleda neprijatelja, fotografija skinuta sa VHS snimke

Povratak kući, fotografija skinuta sa VHS snimke

Mario Romulić

Sve je trajalo barem dva i pol ili tri sata, bilo je jako naporno, trebalo je nositi šatorska krila sa poginulim suborcima ili ih vući kroz kanale, prepune raslinja, grana... stalno se zapinjalo, tu i tamo je netko zaostao zbog umora. Kako se temperatura podizala trupla su počela zaudarati, zglobovi su se olabavili, ekstremiteti otkidali od tijela. Operacija je bila iznimno fizički zahtjevna, a tražila je i jake živce. Međutim, izvedena je savršeno, potpuno profesionalno, na način koji će postati amblematičan za ono što će hrvatska vojska uskoro postati – dobro organizirani i još bolje motivirani vojni stroj, sposoban za sve vrste operacija.

Kada su tijela napokon donesena do sigurnih položaja ondje su ukrcana na hladnjaču koja ih je odvezla na osječku patologiju. „Iako umorni osjetili smo veliko olakšanje jer smo rodbini i prijateljima barem malo olakšali patnju“, prisjeća se Zvonimir Kovač.

Roditelji, rodbina i prijatelji obaviješteni su o prispjeću tijela. Poginuli borci sahranjivani su narednih dana, a neke su od sahrana bile pod vatrenim udarom neprijatelja. Neki su suborci i terenski zapovjednici bili na svim sahranama. Bilo im je to najteži zadatak, teži od bilo kakvog vojnog zadatka. „Od tolike tuge i boli, očeva, majki, braće, sestara, djece, čovjek se naprosto ošamuti, kao da lebdi između neba i zemlje“, zaključit će jedan od njih.

Operacija izvlačenja bila je nagovještaj onoga što će se razvijati u budućnosti: izgradnje disciplinirane, dobro naoružane i odvažne vojne sile, sposobne da izvede i najsloženije operacije, porazi neprijatelja i tako da zbiljski osveti svoje pale drugove.

BRUNO ZORICA ZULU

Zapovjednik bojne Frankopan Bruno Zorica Zulu se nakon više od osamnaest godina provedenih u Legiji stranaca vratio u Hrvatsku sa skupinom od desetak legionara da svojim znanjem i iskustvom pomognu u obrani zemlje. Bio je sasvim svježeg iskustva jer je sudjelovao u Pustinjskoj oluji, najvećoj vojnoj operaciji u svijetu nakon okončanja vijetnamskog rata. Prethodno je bio angažiran i u operacijama Legije stranaca u Čadu te u brojnim drugim akcijama.

Prije dolaska u istočnu Slavoniju Zulu je sa svojom postrojbom sudjelovao u teškim borbama u zapadnoj Slavoniji i Posavini. U Osijeku se stavio na raspolaganje zapovjedniku obrane Osijeka Glavašu.

Rodio se 1952. u Ivanić Gradu u obitelji doseljenoj iz Dalmacije. Odlikovao je brojnim francuskim i hrvatskim odličjima. Umirovljeni je brigadir Hrvatske vojske.

MLADEN MILKOLČEVIĆ PADOBRANAC

Mladen Micolčević, zvani Padobranac, u hrvatske je postrojbe pristigao nakon bijega iz pritvora u niškoj vojarni Viktor Bubanj, sjedištu 3. armijske oblasti JNA, gdje je gotovo mjesec dana maltretiran i ispitivan.

Micolčević je završio dvije godine vojne škole u Sarajevu, pozadinskog smjera, i radio je kao vodnik na aerodromu u Zadru. No, bavio se sportom i na prvenstvu zrakoplovne oblasti u Vrhnci osvojio je prvo mjesto u padobranskim skokovima. Budući su to tradicionalno osvajali niški specijalci ponuđeno je da im se pridruži. Micolčević izvanredno upisuje vojnu akademiju nakon što je završio tečaj za diverzante. Pritvoren je početkom srpnja 1991. nakon što se saznalo da je razgovarao s generalom Špegeljom na Tuškancu. Ispitali su ga i oficiri Saveznog sekretarijata za narodnu obranu iz Beograda. Smatra da dvojici ljudi zaslužuje život, jednome, Srbinu, koji ga je upozorio da mu se sprema likvidacija i koji mu je pomogao u bijegu i drugom, Bošnjaku, koji ga je u bunkeru autobusa uspio izvući iz Niša i prevesti u Bosnu. Padobranac se po dolasku u Zagreb dva tjedna oporavljao od povreda – frakture lubanje i nekoliko slomljenih rebara – a onda se pridružio novoformljeno jelitnoj bojni Frankopan s kojom je sudjelovao u nizu akcija.

Danas je brigadni general u mirovini.

EDUARD BAKAREC

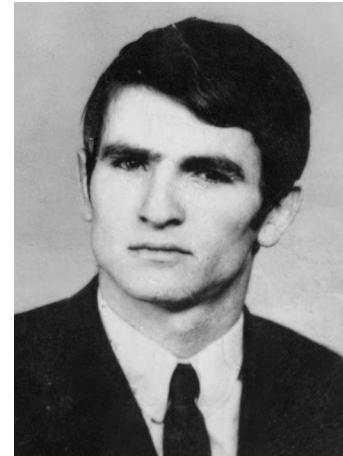
Jedan od utemeljitelja 106. Brigade (uz Mladena Pavlovskog i Branimira Glavaša) rođen je 1936. godine i do Domovinskog rata bio je poznat prije svega kao sportaš i član uprave „Saponije“, jednog od najuspješnijih osječkih poduzeća, tijekom više od dva desetljeća.

Nakon obuke u školi za pričuvne časnike u Bileći polazio je tečajeve za zapovijedanje bataljunima, pukovima i brigadama u Komandno-štabnoj akademiji u Beogradu, gdje je stekao čin pričuvnog majora. Dugi niz godina zapovjednik je osječke brigade Teritorijalne obrane koja će poslužiti kao temelj formiranja ratne 106. brigade.

Zapovijedao je osječkom 3A brigadom, 106. brigadom, bio načelnikom stožera Zapovjedništva obrane Osijeka, zamjenikom zapovjednika Operativne zone itd.

Umirovljen je u činu brigadira. Nositelj je niza odlikovanja.

POGINULI

Salko Ahmić

Salko (Hamza) Ahmić, rođen 01.03.1947.g.
u Čifčiji
Ostavio suprugu, kći rođ. 1970. i sina rođ.
1971. (poginuo 22.12.1991. kao hrvatski
vojnika)

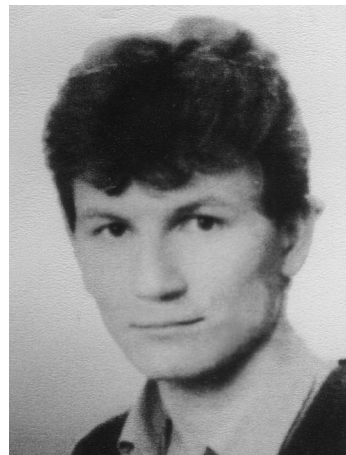

Ivica Babaja

Ivica (Ivan) Babaja, rođen 21.06-1964.g. u
Osijeku
Ostavio suprugu, majku i sina rođ. 1989.

Pavao Begonja

Pavao (Antun) Begonja,
rođen 02.05.1961.g. u Kruševici
Ostavio suprugu, oca, majku i kćeri rođ.
1984. i 1985.

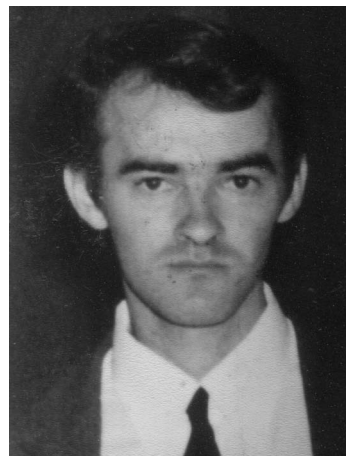

Damir Farago

Damir (Ivan) Farago, rođen 30.11.1959.g.
u Ivanovcu
Ostavio suprugu, majku, sina rođ. 1986. i
kći rođ. 1990.

Stjepan Ezer

Stjepan (Stjepan) Ezer,
rođen 07.01.1961.g. u Osijeku
Ostavio suprugu, oca, majku i kćer rođ.
1984.

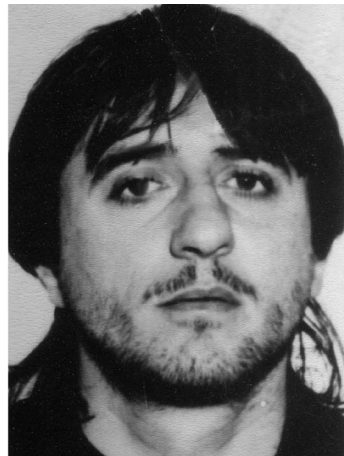

Berislav Genčić

Berislav (Đorđe) Genčić,
rođen 21.03.1971.g. u Osijeku
Bez roditelja, neoženjen

Zoran Gnjatović

Zoran (Miloš) Gnjatović,
rođen 22.05.1962.g. u Vukovaru
Ostavio suprugu i majku

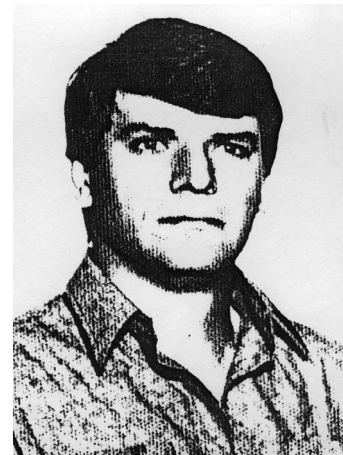

Zoran Kišasondi

Zoran (Stjepan) Kišasondi,
rođen 25.06.1967.g. u Osijeku
Ostavio majku

Ivan Hap

Ivan (Mato) Hap,
rođen 25.11.1951.g. u Osijeku
Ostavio suprugu, majku i kćeri rođ. 1977.
1980. i 1982.

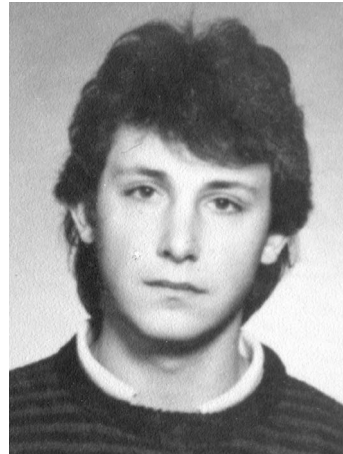

Mladen Milanković

Mladen (Vinko) Milanković,
rođen 13.02.1956.g. Osijeku
Ostavio suprugu, kćeri rođ. 1978. i 1986.

Siniša Knežević

Siniša (Ivica) Knežević, rođen
21.11.1965.g. u Osijeku
Ostavio oca i majku

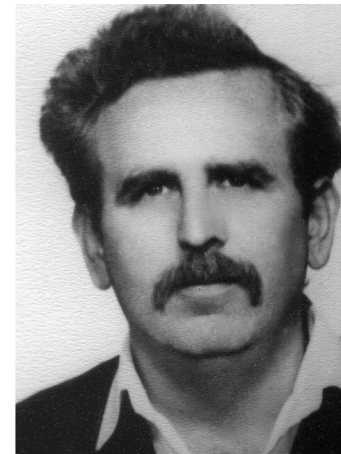
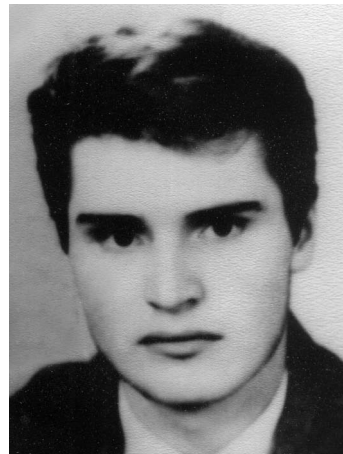

Matija Olujić

Matija (Milica) Olujić, rođen
23.06.1972.g. u Splitu
Neoženjen, bez roditelja

Davor Milas

Davor (Vladimir) Milas, rođen
17.09.1973.g. u Osijeku
Ostavio oca i majku

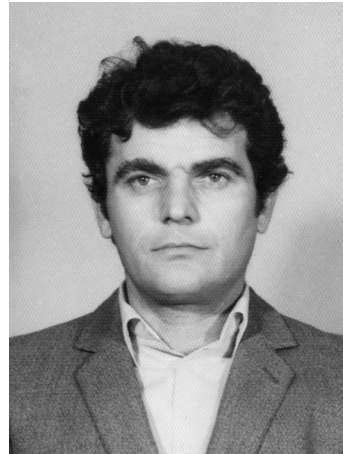

Ivan Sekanić

Ivan (Ivica) Sekanić, rođen 23.09.1953.g.
u Osijeku
Ostavio suprugu, oca, majku i kćeri rođ.
1982. i 1988.

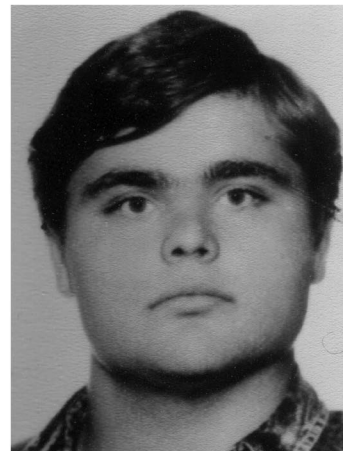
Mihajlo Pelegrin

Mihajlo (Stjepan) Pelegrin, rođen
15.04.1949.g u Ruškovici
Ostavio suprugu, sinovi rođ. 1971. rođ.
1973.

Goran Stjepanović

Goran (Nikola) Stjepanović, rođen
31.07.1970.g. u Osijek
Ostavio majku i zaručnicu

EPILOG

Teško je u životu razaznati značajne datume i događaje dok oni traju, tek sa odmakom, bližim ili daljim, mogu se vidjeti značenja i velike slike. 5. prosinca 1991. bio je velik i značajan datum iako se ogromnoj većini onih koji su ga proživjeli u Osijeku i okolici činio tek još jednim mučnim, ružnim i krvavim danom, nalik mnogima prije i poslije njega. Tek je obiteljima palih peti prosinca postao odmah prijelomnim danom, onim danom po kojemu se računa vrijeme prije i vrijeme poslije njega. Odmah je to bio važnim i surovim danom i za mnoge ranjene i one čiji su domovi bili razoreni ili okupirani. Ali tek se kasnije vidjelo što je bio 5. prosinca za Osijek i za Hrvatsku.

5. prosinca 1991. u Osijeku i njegovoj neposrednoj okolici poginulo je trideset hrvatskih vojnika i četvero civila, čineći svakako jedan od najkrvavijih dana rata. No istodobno bio je to dan u kojemu je neprijatelj sa znatnim snagama navalio na Osijek sa istoka i jugoistoka, zauzimajući manja područja oko grada ali ciljajući na sam Osijek. Rijetki su suvremenici bili svjesni moguće pogibelji toga trenutka, realne prilike neprijatelja da uđe i u urbano područje grada i okupira ga u cijelosti ili djelomično. To se nije dogodilo zahvaljujući prije svega upornoj i žilavoj obrani hrvatskih snaga pa i žrtvi koja je tada položena.

Neprijateljevo napredovanje je od ljeta pa do prosinca 1991. bilo stalno, konstantno i frustrirajuće, no od toga dana praktički više nije bilo ozbiljnih pomaka na crti bojišnice na istoku Slavonije. Crte obrane koje su uspostavljene 5. prosinca održale su se do primirja 3. siječnja i tijekom svih provokacija i manevriranja do prestanka pucnjave početkom svibnja 1992. Svi ti položaji očuvali su se i tijekom mandata Ujedinjenih naroda sve do mirne reintegracije. Ubrzo nakon prestanka neprijateljstava bilo je svima jasno da neprijatelj više nema nikakve šanse za napredovanje, naprotiv, hrvatske su snage bile spremne za protunapad i oslobođenje zemlje. Sudbina je htjela da protekne više godina dežuranja na dobro utvrđenoj crti bojišnice, odnosno crti razdvajanja zaraćenih snaga, prije nego je ona ukinuta i rasformirana. I danas, dvadesetak godina nakon najžešćih bitaka, jasno je vidljiva negdašnja bojišnica – ima puno ostataka bunkera i rovova, ponegdje i minskih polja. Sav nerazminirani prostor već dva desetljeća uživa u šikari koja ga je prekrila i u kojoj je životinjski svijet našao svoju oazu. No kada se razminiranje dovrši i kada opet oranice postanu dominantni pejzaž Slavonije tek će sudionici ratnih zbivanja biti u stanju prepoznati neke objekte i područja za koja su se borili na život ili smrt. Domovinski će se rat tada u potpunosti premjestiti u knjige, filmove i spomen obilježja i nove će se generacije prirodno zapitati: „Ma zar se to stvarno dogodilo?“

ZAHVALE

Gradsko poglavarstvo grada Osijeka

Županija Osječko-baranjska

Ministarstvo branitelja RH

Vodovod d.o.o Osijek

Tržnica Osijek

Unikom Osijek

Hrvatsko narodno kazalište Osijek

Kraš Zagreb

Monte - Mont Osijek

Elektromodul d.o.o Osijek

Murka trade Osijek

HCR - Hrvatski centar za razminiranje Osijek

Klinički bolnički centar Osijek

Moja akcija d.o.o Osijek

Udruga roditelja poginulih branitelja Domovinskog rata Osječko-baranjske županije

Udruga "Prijatelji o Osijeku"

Glas Slavonije d.d

ISBN 978-953-7858-01-8

9 789537 858018